

Педагог

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК, ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ, ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

6(90)
2025



Жанат Лесбекқызы
СУЛЕЙМЕНОВА

Жанат Лесбекқызы СУЛЕЙМЕНОВА



Мұқабата: Жанат Лесбекқызы СУЛЕЙМЕНОВА,
Алматы қаласы Білім басқармасының «Ғабиден Мұстафин атындағы №191 жалпы білім
беретін мектеп» КММ бастауыш сынып мұғалімі.
Алматы қаласы.



Педагог

№6 (90)
(Қараша-Желтоқсан)
(Ноябрь-Декабрь)
2025

Журнал екі айда бір рет шығады / Журнал выходит один раз в два месяца

Журнал 2011 жылдың қаңтар-ақпан айынан
бастап қазақ және орыс тілдерінде шыға бастады.
Журнал издается с января-февраля
2011 года на казахском и русском языках

Республикалық ғылыми-әдістемелік
педагогикалық журнал
Республиканский научно-методический
педагогический журнал

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

Ж. Сүлейменова

Бастауыш сынып оқушыларының ұлттық құндылығын қалыптастыру
мәселелері..... 4

Р. Жумағалиева

«Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасы ұлттық құндылықтар жүйесін
қалыптастыру құралы ретінде 8

Ч. Люи, Н. Рена

Жоғары білімдегі сандық бейімделудің үш компоненттік шеңбері: саяси
логика, технологиялық мүмкіндіктер және педагогикалық белсенділіктің өзара
әрекеттесуі 10

А. Сайлаубаева, А. Құрманғалиева

Бастауыш сынып сабақтарында ойын технологиясын пайдаланудың
маңызы..... 13

С. Нугманова

«Қазақстан тарихы» пәні сабақтарында «Қазақ хандығы» тақырыбының
сабақтастығы..... 15

А. Абдигалбаров

Жасөспірімдердің девиантты мінез-құлақының алдын алудың негізгі
тұғырлары..... 18

Н. Павич

Проектно-исследовательская деятельность школьников на уроках
математики 23

С. Кошкарлова

Организация самостоятельной работы будущего учителя музыки 26

М. Абишева

Использование интерактивных методов обучения на уроках русского языка..... 29

Е. Филиппова

Исследовательская деятельность школьников как средство развития их
интеллектуального и творческого потенциала..... 33

А. Олжаева

Развитие познавательного интереса через создание на уроках проблемных
ситуаций..... 35

Н. Камзин

Применение инновационных технологий и методов, на уроках
производственного обучения 39

Ж. Есенаманова

Отбасы және қаржы..... 42

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:
«Педагог LTD» ЖШС

Бас редактор:

Гүлжанат ҚҰСТАНОВА

ҚР Мәдениет және ақпарат
министрлігінде
15.02.2010 ж. Астана
қаласында тіркеліп, №10712-
Ж куәлігі берілді.

Басуға кол қойылды

09.01.2026 ж.

Офсеттік басылым.

Тапсырысы: 320.

Басылым индексі: 74312

Редакцияның мекен-жайы:

050036, Алматы қаласы,

Мамыр-2 ы/а, 13-7.

Тел/факс: 8 (727) 255-72-94.

Ұялы тел.: 8 777 303 37 67.

Эл.пошта: pedagog-ltd@mail.ru

Журнал <<RADO Print>>

баспаханасында басылды.

Алматы қ., Мыңбаев көш., 46,

кеңсе 411А

Көркемдеуші және беттеуші:

Нұрзат РАЙМҚҰЛОВА

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Н. Омашев — ҚР Жоғары мектеп Ғылым Академиясының академигі, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, филология ғылымдарының докторы, профессор.

С. Аманжолов — педагогика ғылымдарының докторы, ҚР Білім беру ісінің үздігі.

Ә. Дүйсебек — Ұлттық құндылықтар Академиясының вице-президенті.

А. Миразова — Алматы қаласы, №159 мектеп-гимназиясының директоры, ҚР Білім беру ісінің үздігі, Қазақстанның Еңбек Ері.

Р. Кіршібаева — Алматы қаласы, №145 мектеп директорының тәрбие ісі жөніндегі орынбасары.

Жарияланған материалдар редакцияның пікірін білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің дұрыстығына авторлар жауапты. Қолжазбалар мен фотосуреттер рецензияланбайды және қайтарылмайды. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

Опубликованные материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях несут авторы. Рукописи и фотоснимки не рецензируются и не возвращаются. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале допускаются только с согласия редакции.

Журнал зарегистрирован в Министерстве культуры и информации РК в г. Астане. Выдано свидетельство №10712-Ж от 15.02.2010 г.

Подписано в печать 09.01.2026 г.
Печать офсетная.
Заказ 320.

Подписной индекс: 74312

Учредитель:

ТОО «Педагог LTD»

Адрес: 050036, г. Алматы,
Мкр. Мамыр-2, 13-7.

Тел./факс: 8 (727) 255-72-94;
сот.т.: 8 777 3033767

Эл. почта: pedagog-ltd@mail.ru

Журнал напечатан в типографии
<<RADO Print>>

г. Алматы, ул. Мынбаева, 46, оф. 411А

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Материалдарды компьютерде Times New Roman қарпімен теріп, көлемі 2 беттен аспайтын Microsoft Word бағдарламасына жазып жіберіңіз. Мақала соңында автор туралы толық әрі нақты мәлімет болуы керек. Аты-жөніңізді толық жазыңыз (Мысалы, М.Т., К.С. емес). Мақалаңызға қосымша журналға жазылғандығыңыз жөніндегі **түбіртек көшірмесін** салғаныңыз жөн. Түбіртектің түпнұсқасы өзіңізде қалсын. Ол журналды уақытысында алмаған жағдайда байланыс бөлімшесіне барып, талап етулеріңізге керек болады. Мақаланы мүмкіндігінше Интернет арқылы электронды поштаға (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru) жіберіңіз. Болмаса, факс, бағалы хат арқылы редакция мекен-жайына жіберулеріңізге болады.

ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ!

Представляемые материалы должны быть напечатаны и сохранены в программе Microsoft Word. Объем не более 2-х страниц, шрифт Times New Roman. Сведения об авторе должны быть точными и полными. Фотографии высылайте отдельными файлами в формате JPEG, TIFF, не вставляя в текст статьи. К высылаемому материалу приложить копию квитанции о подписке на журнал. Материалы отправляйте на электронную почту (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru), факсом или заказным письмом.



Жанат Лесбекқызы Сулейменова Түркістан облысы Созақ ауданы Қарағұр ауылында 1973 2 шілде күні дүниеге келді. 1990 жылы Панфилов мектебін тәмамдап болған соң Қазақ көлік және байланыс академиясын (КазАТК) Инженер-құрылыс мамандығы бойынша аяқтады. Жан қалауы шығармашылық болған соң, бала тәрбиесі туралы курс пен кітаптар Жанат Лесбекқызын ағартушылыққа алып келді. Академик Ә. Қуатбеков атындағы Халықтар достығы университетінің «Бастауыш оқыту және педагогикалық әдістемесі» бөлімін оқып бітірді. Педагогикалық еңбек жолында «Зердеш» зияткерлік мектебі, «Orken Education», «PRIZMA» жеке мектептерінде қызмет атқарып, қазір Алматы қаласы Білім басқармасының «Ғ. Мұстафин атындағы №191 жалпы білім беретін мектеп» КММ бастауыш сынып мұғалімі болып еңбек атқарып келеді.

Жанат Лесбекқызының ұстанымы: «Ұлт жанашыры — ұстаз. Ұстаз — баланың көзіне от, жүрегіне нұр құю керек. Баламен жұмыс жасау қиын дейтіндерге — баланы, өз ісінді шын жүреппен жақсы көру қажет демекпін. Еңбектің жемісінің төте жолы осы ғана».

Ұстаз өзінің зерттеу жұмыстарын ұлттық тәрбие мәселелеріне арнауда. Халықтық тәрбиені бала бойына сіңіре білу — үлкен өнер екендігі хақ.



**Жанат Лесбекқызы
СУЛЕЙМЕНОВА,
Алматы қаласы Білім
басқармасының
«Ғабиден Мұстафин атындағы
№191 жалпы білім беретін
мектеп» КММ
бастауыш сынып мұғалімі.
Алматы қаласы.**



Бастауыш сынып оқушыларының ұлттық құндылығын қалыптастыру мәселелері

Адам үшін ең басты құндылық — өмір мәнін сезіне білу, өмірдің мәнін өз бойынан іздеп, өмірді рухани толықтыру. Адам өмірінің мән-маңызы іс-әрекет, мақсат, мұрат, күш-қайрат және өмір сүру жолдарымен бағаланады. Белгілі философтар Лотце, Коген «Аксиология» («*axia*» — грекше «құндылық», «логос» — ілім, ғылым) құндылық ұғымына тұңғыш анықтама берген.

Э. Кассирер «құндылық — бұл адамның ішкі дүниесінен тыс, мәңгі идеалды әлем» — деп түсіндіреді. Қазақ тілінің түсіндірмелі сөздігінде: «Құндылық — нарқы жоғарылық, қымбаттылық, бағалылық» — деген ұғымды білдіреді. Қазақ кеңес энциклопедиясында: «Құндылық — объектінің жағымды немесе жағымсыз жақтарын білдіретін философиялық-социологиялық ұғым», - деп атап көрсетеді.

Ұлы кемеңгер жазушы М. Әуезов: «Қытай халқы ұлы қытай қорғанын, итальяндықтар сазды әуенімен таң қалдырса, қазақ халқы ұлттық құндылықтар мен бай тілін мақтан етеді», - дейді. Ж. Аймауытов: «Тәрбиенің негізгі мақсаты мінезді түзеу, адамшылыққа қызмет ету, адал еңбек ете білуге тәрбиелеу», - деген қағиданы қуаттай келіп, «Баланы тәрбиелеу үшін әрбір тәрбиешінің өзі тәрбиелі болуы керек. Себебі бала айтып ұқтырғаннан гөрі, көргеніне көп еліктегіш келеді. Солай болған соң балаға не

жақсы мінез болсын, іспен көрсету керек», - дейді.

Шоқан Уәлиханов халықтардың ұлттық психологиясын көрсететін белгілердің бірі - сол халықтың тіл байлығы, сөз өнері, шешендік қасиеттері. Ол сөз өнерін халық бойына біткен зор таланттың, керемет қабілеттің, ақындық қуаттың белгісі деп санады. «Халықтың тұрмысы мен әдет-ғұрпы, - деп жазды ол, - бәрінен де артық тілден көрініс табады. Өткенді қастерлеу және аңыздардың молдығы — терістік және Орта Азия көшпелі халықтарының ерекше қасиеті. Ұлттық құндылық қасиеттер рәсімдеріміз, ұлттық сана-сезіміміз, ойымыз, дәстүрлік іс-әрекетіміз заман ағымына қарай қолданысының өзгеріс табады деген пікірді әрбір ой толғаушы ғалымдардың еңбектерінен байқауға болады. Ұлттық руханилық — ұлттық құндылықтың мәні деп түсінеміз. Белгілі ресей ойшылы, ақын А.С. Пушкин «ұлттың рухани кілтін, табиғи ортасын климат, ауа райы, діні мен рухының айнасы» деп өз поэзиясында тоқталып өтеді. Н. Елікбаев «ұлттық сана-сезім — өзінің ұлттық өкілдігін мойындай отырып, ұлтына деген сүйіспеншілік, жанашырлық, халық мұраларын, мақтанышын бағалай білу» — дейді. Қазіргі терең өзгерістер ұлттық тәлім-тәрбие ерекшеліктерін бүкіл адамзат жинақтаған тәжірибемен ұштастыра отырып, қазақ мектебінің болашақ дамуының жаңа белеске көтерілуіне жағдай туғызды.



Халықтың ата-баба мұрасының баға жетпес рухани байлықтары тілі, діні, тарихы, әдебиеті, табиғи ортасы, шаруашылық ұйымдастырумен күнкөрісіне байланысты қалыптасқан ұлттық қол өнері, киім-кешегі мен ою өрнегі, қайталанбас үй құрылысы мен жиһаздары, қару жарақ әуез аспаптары, шабыттылығы мен имандылығы, ізгілігі мен адамгершілігі — қысқасы ұлттың бүкіл болмыс бітімі бүгінгі таңда білім мен тәрбие мазмұнынан берік орын алуы тиіс. Ұлттық тәрбиенің пәрменділігін арттырудың бір көзі — әдет-ғұрып, салт-дәстүр, жөн жосық, жол-жоралғы секілді этностық ерекшелігіміздің психологиялық астарларына бойлап, олардың белгілерін, оның күнгейі мен көлеңкесі жақтарының даму, қалыптасу жолдарын ғылыми електен өткізуге келіп тіреледі. Ұлттық тәрбие дәстүрлері бойынша ата-ананың балаға қамқорлығы арқылы *қайырымдылық, инабаттылық, имандылық, кішіпейілдік, мейірімділік* — бәрі-бәрі отбасындағы тәрбие жұмыстары негізінде қалыптасады.

«Қайырымдылық» ұғымын В.И. Даль түсіндірме сөздігінде: «жүрек қалауы бойынша, көңіл (ниет) білдіру, қайырымдылық іс жасауға даяр болу, сүйіспеншілігін іс жүзінде көрсету» деп көрсетеді. Бұл адамның адамдарға, жетімдерге, кемтарларға, ауруларға, мүсәпір адамға, бақытсыздыққа ұшырағандарға деген аяушылық қасиеттерінің көрінісі.

Адамның рухани-адамгершілік әлемі туралы ұлт ұстазының жолын жалғастырушы, Абайдың шәкірті әрі жақын інісі, ағартушы ойшыл ақын Шәкәрім Құдайбердіұлының адам тәрбиесі мәселелеріне қатысты теориялық ізденістері мен ұстанымдарына гуманистік ой-пікірлер мен

зерттеу нысанына деген сындарлы, рационалды көзқарастар тән. Оның көзқарастары мен дүниетанымындағы адам тәрбиесі жөніндегі ойлар жан-жақтылығымен, тереңдігімен ерекшеленеді. Шәкәрім «дүниетанымының басты тақырыбы да тәрбие мәселелері болып табылады», - дейді. Шәкәрімнің рухани-адамгершілік мәселелерін қамтыған шығармалары: «Үш анық», «Тіршілік, жан туралы», «Тумақ, өлмек тағдырдың шын қазынасы», «Ақыл деген өлшеусіз бір жарық нұр», «Адам немене», «Тәңірі мен жан», «Анық пен қанық», «Жан мен дене һәм көңіл» мен «Тау басындағы ой» атты өлеңдерін атап өткен жөн. Бұл шығармаларында жан мен тән, ақыл-ойлылық пен материалдық құндылықтар арақатынасы, адам рухының, адамгершілігінің, танымының қалыптасу жолдары, адамның өмірі мен оны қоршаған әлемнің құрылымы туралы баяндалады. Ұлттық құндылықтарды жоққа шығару, өзге мәдениеттің жетегінде кету — өз ұлтын сүймеушіліктен, ұлтты қорсынушылықтан, көзқамандықтан туындайды. Бұған қарсы тұру үшін жас буынның жан-жүрегіне ұлттың қаһарман тарихын, ізгі салт-дәстүрлерін, тілі мен ділін, өзіне тән жағымды мінез-құлқын сіңіру жұмыстарын жүйелі түрде ұйымдастыру қажет. Сонда адам үшін ауадай қажет — ұлттық мақтаныш сезім пайда болады. Бұл жөнінде Б. Момышұлы «Ұлттық мақтаныш сезімі деген не?» деген сұрақты өзіне-өзі қоя отырып, былай деп жауап береді: «Ұлттық мақтаныш сезімі дегеніміз — белгілі бір ұлт өкілдерінің жеке мақтаныш сезімі, белгілі бір немесе басқа бір ұлт адамының көптеген жеке мақтаныш сезімінің жиынтығы болып табылады. Ұлттық құндылықтардың



кең өрісі халықтың мақал-мәтелдері, шешендік, даналық сөздерінде. Олай болса, біз әдебиет пәнінде оқушыларға мақал-мәтел, жұмбақ, жаңылтпаш, жыр жаттатып, ертегіні нақышына келтіріп баяндауды үйретіп, рухани құндылықты бойына сіңіреміз. Баланың бойына ұлттық құндылықтың нәрін сеуіп, азамат қылып өсіру ұстазға да байланысты.

Ұлттық әдеп — қазақ халқының ғасырлар бойы қалыптастырған ұлттық құндылығы. Дана халқымызда «Ағаш түзу, әдемі болып өсу үшін оны көшет кезінде баптау керек, ал қисық ағаш болып өскенде оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Қазақ халқының ұлттық әдебиеті (жырлар, ертегілер, шешендік сөздер, т.б.) әлемдегі ең бай әдебиет. Ол балаларды ерлікке, бірлікке, еңбекке, адалдыққа, адамгершілікке, көркемдікке тәрбиелейді. Қазақ халқының ұлттық болмысы ерекшеленіп, тәлім-тәрбиелік негіздері қалыптасқандығын айқындайтын оның *ауыз әдебиеті мен жазу мәдениеті*.

Ауыз әдебиеті — тәрбие құралы. Әуелі жеке дарындардың дуалы ауыздарынан шығып, кейін оны халық қалап, қастерлеп, жаттап, жадында қалдырып, ғасырлар бойы өндеп, өркендетіп, қадірлеп қалыптастырып, асылым деп ақыл-санасына сіңірген ауыз әдебиетінің үкілі үлгілері — мәдени мұрамыздың ең құнды қазынасы. Ол — ұрпақ тәрбиесінің күн сәулесіндей әсерлі нұрымен от алатын ой тамызығы болып, жанды жалындататын, қиялды қияндататын, ақыл-сананың айшықты көріністерін бейнелейтін қасиетті, киелі мұра. Балаларға арнап көркем сөздер, өлеңдер, жұмбақ-жаңылтпаштар, әңгімелер шығарған ұлттық тәрбиеге сөздердің берері

өте мол болған. Мысалы: «аяғыңды көкке көтерме», «үйге қарай жүгірме», «қолыңды төбеңе қойма», «мал сүйегін отқа жақпа», «ақты төкпе», «қолыңмен жер таянба», «есікті керме», «пышақты жалама»... т.б. Ұлттық тәрбиені қолданып сабақ өткізу, білім беру ұтымды. Арнайы сабақ, ойын сабағында болсын ұлттық тәрбиені қолдану қажет деп ойлаймыз.

Қазіргі ұлттық тәрбиеде басты нысана баламен рухани үндестікпен үйлесімдікке ұмытыл, ата-баба мұрасын сақтауға көңіл бөлу халықтың тәлімдік мұрасын бүгінгі күнмен сабақтастыру болады. Қазақ халқы баланы дүниедегі барлық асылдан жоғары бағалаған, болашағына, арманына бағалаған. Сондықтан халқымыз «Балалы үй базар, баласыз үй мазар», «Босағасын алтынан соққанда, перезент сүймей адамның мейірі қанбас» деп барлық асыл сөзді арнаған. Қазақ отбасы көбінесе көп балалы болып келген. Ата, апа, әке шешенің қарым қатынасы жас баланың адамгершілік жағынан жетілуне үлкен үлес қосады, ізгілікті іске баулиды. Әр баланың жеке басы оның ұлттық рухта, моральдық дамуы үшін қамқорлық жасау бүгінгі күннің және алдағы күндердің талабы, оған тәрбиешілердің күнделікті көңіл бөлуі талап етіледі. Ұлттық тәрбиенің ең басты жолы — *сәлемдесу*. Сәлем түзелмей, әлем түзелмейді-деп бекер айтпаған. Сәлем — арабтың тыныштық, бейбітшілік мағынасындағы ассалам сөзінің тілімізде фонетикалық өзгеріске түсіп, қалыптасқан түрі. *Сәлемдесу* — тұңғыш рет немесе араға белгілі бір уақыт салып, кездескен таныс және бейтаныс адамдардың дәстүрлі сөз, ишара не дене қимылы арқылы бір-біріне жақындық ниет, ілтипат білдіріп, жылы шырай



танытуу. «Салем — сөздің басы» дейді. Адамшылық — амандасудан басталады. Ұлттық құндылықты балалар бойына дарыту, үздіксіз білім беру, тәрбиелеу жүйесі арқылы дамыту басты міндетіміз.

Бастауыш сынып — баланың бойында білім мен тәрбиенің алғашқы іргетасы қаланатын маңызды кезең. Ал өсіп келе жатқаның тұлғаның бойына ұлттық құндылықтарды сіңіру — ұлт болашағының тізгінін ұстайтын ұрпақты тәрбиелеудегі ең негізгі міндеттердің бірі.

Қазақ халқының белгілі жазушысы Мұхтар Әуезов: «Ұлт боламын десен, бесігіңді түзе», - деген. Осы тұрғыда ұлттық құндылықтарды дәріптеу отбасы мен мектептің бірлескен міндеті екенін де айта кету керек. Бастауыш сынып мұғалімі баланың тек академиялық білімін ғана емес, оның адамгершілік, рухани қасиеттерін қалыптастыруға жауапты. Қазақ халқының салт-дәстүрлері, тарихи мұрасы, тілі мен ділі бастауыш сынып бағдарламасында ерекше орын алуы тиіс.

Балалар ұлттық тәрбиені сіңіріп өссе, болашақта олардың қазақы рухта тәрбиеленген саналы, мейірімді азамат болып қалыптасатыны анық. Бастауыш сынып оқушыларына ұлттық құндылықтарды таныту үшін оқу-тәрбие процесінде дамыта оқыту, сыни ойлау технологиялары, диалогтік оқыту әдістері, сондай-ақ, дидактикалық ойындар мен халық ауыз әдебиетінің түрлі элементі қолданылады. Әдетте сабақ барысында мақал-мәтелдер, жұмбақтар, өтірік өлендер, жаңылтпаштар айту тиімді әдіс саналады. Бұл тәсілдер әр оқушының ұлттық санасын қалыптастыруға бағытталады.

Бауыржан Момышұлының: «Тәр-

тіпке бас иген құл болмайды, тәртіпсіз ел болмайды» деген нақыл сөзі осы орайда өзекті. Бастауышта ұлттық құндылықтарға негізделген тәртіппен тәрбиені қалыптастыру еліміздің жарқын болашағына салынған берік көпір болмақ.

Ұлттық құндылықтарды бала жас-тан бойға сіңіру — ұлт болашағы үшін жасалатын маңызды қадам. Мейірімділікке негізделген, ұлттық салт-дәстүрлерді дәріптейтін тәрбие көзі балалардың жан-дүниесін байытып қана қоймай, оларды адамгершілікке баулиды. Ел болашағы ұлттық рухты биік ұстайтын, терең білімді, тәрбиелі ұрпақтың қолында. Ал мектеп табалдырығынан басталатын ұрпақ тәрбиесі — әрбір мұғалімнің абыройлы борышы.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Культурология: Учеб. Пособие для студ. высш. учеб. завед. — М.: Феникс, 1995. — 576 с.
2. Кожанметова К.Ж. Казахская этнопедагогика: методология, теория, практика. — Алматы: Ғылым, 1998.
3. Елікбаев Н. Ұлттық психология. — Алматы. Қазақ университеті, 1992.
4. Табылдиев Ә. Ұлттық тәрбие иірімдері. — Алматы, 2002.

**Жанат Лесбекқызы
СУЛЕЙМЕНОВА,**
Алматы қаласы Білім
басқармасының

«Ғабиден Мұстафин атындағы
№191 жалпы білім беретін мектеп»
КММ

бастауыш сынып мұғалімі.
Алматы қаласы.



«Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасы ұлттық құндылықтар жүйесін қалыптастыру құралы ретінде

Қазақстан болашағы – білімді де тәрбиелі ұрпақ. Осы мақсатта 2024 жылы ҚР Оқу-ағарту министрлігі «Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасын қабылдады. Бағдарлама балабақшадан бастап мектеп пен колледжге дейінгі білім беру ұйымдарында жүйелі тәрбие жұмысын жүргізуге бағытталған. Оның басты мақсаты – жас ұрпаққа ұлттық құндылықтарды дарытып, патриоттық рухты қалыптастыру, әділдік пен еңбекке баулу.

Бағдарламаның негізгі бағыттары жайлы айтатын болсақ, бағдарлама тәрбиенің үштағанына сүйенеді:

Ұлттық бірегейлікті сақтау;

Қоғамға қызмет ету;

Экологиялық мәдениетті қалыптастыру.

Осы құндылықтар негізінде тәрбие жұмысы төмендегі бағыттармен жүргізіледі:

- Тәуелсіздік пен отаншылдық;
- Бірлік пен ынтымақ;
- Әділдік пен жауапкершілік;
- Заң мен тәртіп;
- Еңбекқорлық пен кәсіби біліктілік;
- Жасампаздық пен жаңашылдық.

Айлық тәрбие тақырыптары

Бағдарлама бойынша әр ай белгілі бір құндылыққа арналады. Бұл жүйе балабақша, мектеп және колледждерде тәрбие сағаттарын, іс-шараларды жоспарлы түрде ұйымдастыруға мүмкіндік

береді.

Бағдарлама аясында оқушылардың белсенділігін арттыратын және әлеуметтік жауапкершілігін қалыптастыратын жобалар енгізілген:

«Камқор» – мейірімділік пен жанашырлыққа баулу;

«Шабыт» – шығармашылық пен өнерді дамыту;

«Еңбегі адал – жас өрен» – еңбекқорлыққа тәрбиелеу;

«Ұшқыр ой алаңы» – ойлау қабілетін шыңдау;

«Smart Bala» – цифрлық сауаттылық пен инновацияға бағыттау.

«Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасы – ұрпақ тәрбиесін балабақшадан бастап жүйелеуге арналған кешенді құжат. Ол жас буынды әділ, еңбекқор, отансүйгіш, жауапкершілігі жоғары тұлға етіп қалыптастыруға ықпал етеді. Мұндай қадам елдің рухани жаңғыруына, ұлттық бірегейлікті сақтауға және бәсекеге қабілетті азамат тәрбиелеуге бағытталған.

Қазақстанның әрбір балабақшасы, мектебі мен колледжінде жүзеге асатын «Адал азамат» бағдарламасы – еліміздің жарқын болашағы үшін, дамыған елдердің қатарында болуымыз үшін аса қажет және уақытылы қабылданған бағдарлама. Ұлттық құндылықтарды дәріптеу арқылы қоғамда әділдік пен бірлікті, еңбексүйгіштік пен жаңашылдықты орнықтыру – басты міндет. Ұл-



тымыз — қазақ, қазақ қанында әділдік пен адалдық қашан да басты ұлттық код болып қала беретіндігі анық. Жас өскелең ұрпақтың бойына адалдық қасиеттерін сіңіру құрсақта жатқаннан өмір бойы жүретін үздіксіз үдеріс деп қарастыруға болады. Себебі, адам ең алдымен өзіне адал болуы шарт. Өзіне адал азамат қоғамға да адал қарайтыны белгілі. Сондықтан мектебімізде «Адал азамат» бағдарламасы аясында түрлі шаралар өтуде. Әр айды тақырыпқа байланысты атаймыз. Атап айтсақ:

- Қыркүйек — еңбекқорлық пен кәсіби біліктілік айы;
- Қазан — тәуелсіздік және отаншылдық айы;
- Қараша — әділдік және жауапкершілік айы;
- Желтоқсан — бірлік және ынтымақ айы;
- Қаңтар — заң және тәртіп айы;
- Ақпан — жасампаздық және жанашылдық айы;
- Наурыз — ұлттық салт-дәстүр айы;
- Сәуір — инновациялық даму айы;
- Мамыр — зерде және ұшқырлық айы.

Әр айда тақырыпқа сай іс-шаралар ұйымдастырылады. Сынып жетекшілері ата-аналармен бірге ынтымақтасып, өткізілген іс-шара негізінде ай сайын мектеп әкімшілігіне есеп өткізеді. Оқушылардың бойында ұлттық құндылықтар қаншалықты дарығаны оларды күнделікті өзара әңгімелесу барысында, шараларға қатысу барысында, үйде өздерін ұстау барысында көрінеді. Адал азамат қалыптастыру — тек қағаз жүзінде емес, іс жүзінде іске асуы керек аса қажет шара. Себебі қазіргі қоғамда әлеуметтік желінің бақылаусыз тәртіпсіз контенттерінің кесі-

рінен жас өрендеріміз былапыт сөздер айтып, бойкүйездікке бет алып бара жатқаны баршамызға мәлім. Соның негізгі кінәлі құралы — қолдарындағы смартфон екені айтпаса да белгілі. Сол смартфонның пайдасынан гөрі зиянын көріп отырған жасөспірімдер мен бүлдіршіндер қалай ақырындап ұлттық тамырынан ажырап бара жатқанын байқамай да қалуда. Сол олқылықтың алдын алу үшін құзіретті министрлік «Адал азамат» бағдарламасын енгізді. Сол бағдарламаны жүзеге асыру әрбір мектеп директорының, әкімшілігінің, әрбір ұстаздың мойнындағы борыш деп санаймын. Бағдарламаның орындалуы бір оқу жылында бола қалатын жұмыс емес. Ол әрбір мектеп оқушысының өз ана тілінде таза сөйлеп, сыпайы болып, қоғамға зиянын тигізбей, үлгілі азамат пен азаматша болуына талап ететін үзіліссіз үрдіс болып қала бермек. «Адал азамат» ол қандай азамат?» деген сұраққа жауап беру арқылы біз сол адал азаматты қалыптастыра аламыз. Оның бойындағы еліне, жеріне деген сүйіспеншілік, ұлтына деген мақтанышы, ата-анасы мен жақындарына деген қарым-қатынасы оның ұлттық құндылықтарды бойына қаншалықты сіңіргендігін көрсетеді. Ұлттық кодты сақтау, ата-баба өсиетін жерге қалдырмау, аманатқа қиянат жасамау — әрбіріміздің қасиетті борышымыз екенін ұмытпайық, ағайын! Еліміз көркейіп, ұрпағымызбен мақтанатындай болатынымызға сенімім мол.

Райгул Халиковна ЖУМАГАЛИЕВА,
«№96 жалпы білім беретін мектеп»
КММ директоры.
Алматы қаласы.



Жоғары білімдегі сандық бейімделудің үш компоненттік шеңбері: саяси логика, технологиялық мүмкіндіктер және педагогикалық белсенділіктің өзара әрекеттесуі

Түйіндеме: Бұл зерттеу жоғары білімдегі сандық бейімделу үдерісін талдайтын үш компоненттік теориялық шеңберді ұсынуды мақсат етеді. Жұмыстың негізгі тұжырымы: білім беру мекемелерінің сандық түрленуі технологияны жай енгізу емес, саяси логиканың (стратегиялық бағдар мен ресурсты бөлу), технологиялық мүмкіндіктердің (инфрақұрылым мен платформалардың ішкі қабілеттері мен шектеулері) және педагогикалық белсенділіктің (оқытушылардың жобалау еркіндігі мен студенттердің қатысу-кері байланысы) үнемі өзара әрекеттесуінің және динамикалық келіссөздерінің нәтижесі болып табылады. Зерттеу әр өлшемнің мазмұндық элементтерін жүйелі түрде ашып, олар арасындағы өзара әрекеттесу механизмдерін — мүмкіндіктендіру, шектеу, бейімделу және қарсылық көрсетуді талдайды және жүйенің динамикалық тепе-теңдікке жету жолдарын зерттейді. Бұл шеңбер білім берудің сандық түрленуін түсіну үшін біріктірілген және процессуалдық талдау көзқарасын ұсынады.

Түйін сөздер: Сандық бейімделу; Үш компоненттік шеңбер; Саяси логика; Педагогикалық белсенділік.

Жоғары білім беру саласы сандық технологиялардың енуі арқылы терең қайта құрылуда. Дегенмен, бұл үдеріс құралдық деңгейдегі технологиялардың қосылуы ретінде жеңілдетілмейді, керісінше институттарды, мәдениет пен тәжірибені қамтитын терең әлеуметтік түрлену ретінде түсінілуі керек. Бұрынғы зерттеулер жиі саясат, технология немесе оқыту сияқты жеке өлшемдерді оқшауланған түрде зерттеп, олардың бір-бірімен өрілісіп, бір-бірін қалыптастыратын динамикалық қатынасын толық аша алмады (Ugur, 2020). Осы тұрғыдағы олқылықты анықтап, оны толтыру мақсатында бұл мақала «саяси логика — технологиялық мүмкіндіктер — педагогикалық белсенділік» үштік өзара әрекеттесу шеңберін ұсынып, оны дамытады. Бұл модель сандық бейімделуді тұрақты аяқталған нәтиже емес, үздіксіз дамып жатқан, келіссөздер мен реттеулерге бай процесс ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Осылайша, бұл зерттеудің түпкілікті мақсаты — осы шеңбердің теориялық құрамдас бөліктерін жүйелі түсіндіру және оның ішкі логикасы мен эволюциялық механизмдерін ашу. Жоғарыда айтылған олқылықты тол-



тыру мақсатында құрастырылған бұл шеңбер өзара тығыз байланысты үш өлшемнен тұрады. Біріншісі — саяси логика. Бұл өлшем мемлекеттік және институционалдық деңгейдегі стратегиялық бағдарларды, ресурсты бөлу принциптерін және нәтижелерді бағалау жүйелерін біріктіреді. Ол сандық түрленудің «неге» және «қалай» басталуы керектігін анықтайды, сонымен қатар күтілетін шығын мен нәтиженің құндылық ауқымын алдын ала белгілейді. Екінші өлшем — технологиялық мүмкіндіктер. Бұл сандық платформалардың архитектурасын, деректер ағынының өзара іс-қимылдасуын және жасанды интеллект сияқты ақылды құралдардың қолжетімділік деңгейін қамтиды. Технология бейтарап тасымалдаушы емес, оның дизайны нақты білім беру философиялары мен педагогикалық сценарийлерін іштей қамтиды, бұл оны бір мезгілде мүмкіндік пен тосқауылдың көзіне айналдырады. Үшінші және шешуші өлшем — педагогикалық белсенділік. Бұл оқытушылар мен студенттердің күнделікті тәжірибелеріндегі агенттік қабілетіне қатысты: оқытушылардың технологияны өз кәсіби бағалауына сәйкес бейімдеуі, тіпті қайта құруы; студенттердің белсенді қатысуы, сыни рефлексиясы немесе берілген тапсырмалар контекстіндегі стратегиялық икемділігі (Ugur, 2020). Сандық түрленудің нақты формасы дәл осы үш өлшемнің қиылысу нүктесінде анықталады.

Үш өлшем төрт негізгі механизм арқылы үздіксіз өзара әрекеттеседі. Мүмкіндіктендіру саясаттың технологияны қолдануға институционалдық легитимділік пен ресурс ұсынуы, ал технологияның оқыту инновациясының ықтимал кеңістігін кеңейтуі арқылы

көрінеді. Шектеу технологиялық жүйелердің туа біткен дизайны оқыту формаларының әртүрлілігін шектейтінінде, сонымен бірге саясаттағы сандық көрсеткіштер білім беру практикасының мазмұнын тарылтуы мүмкіндігінде көрініс табады. Бейімделу оқыту субъектісінің сыртқы ортаға жауабы болып табылады: оқытушылар технологияны нақты оқыту контекстіне сәйкес келуі үшін «жануарлайды», студенттер оқу тапсырмаларын орындау үшін оны стратегиялық пайдалануды дамытады. Қарсылық субъектінің сәйкес келмейтін нормалардан бас тартуын білдіреді: оқытушылар білім беру философиясына қайшы келетін құралдарға пассивті түрде қарауы мүмкін, студенттер нашар жобаланған сандық ортадан шығып кетуі мүмкін (Nherera & Mukora, 2024). Осы механизмдердің бірге болуы мен өрілуі сандық бейімделу үдерісін кернеу мен белгісіздікке толы етеді.

Сандық бейімделудің денсаулықты болуы саясат, технология және педагогика үштігінің динамикалық тепе-теңдікке жетуіне, бір-бірін күшейтетін өзара тіршілік ету қатынасын құруына байланысты. Бұл тепе-теңдік автоматты түрде пайда болмайды, ол рефлексивті басқаруға сүйену арқылы іске асырылуы керек. Бұл мынаны білдіреді: саяси логика икемді болуы керек, оның қалыптасуы технологиялық жағдайлар мен оқыту шындығына үздіксіз диагноз және диалог негізінде болуы керек, қатаң нұсқаулардан аулақ болуы керек; технологиялық мүмкіндіктер ашықтық пен қалыптасу мүмкіндігіне ие болуы керек, оқытушылардың жергілікті жағдайға бейімдеуі мен инновациясы үшін кеңістік қалдыру керек; педагогикалық белсенділік белсенді түрде дамытылып, институционалды



түрде камтамасыз етілуі керек, оқытушылар қауымдастығын құру, тәжірибе алмасу мен шешім қабылдауға қатысуды ынталандыру арқылы олардың кәсіби автономиясы нығайтылуы керек (Zhukabayeva et al., 2025; Dzhanegizova et al., 2024). Тек осылайша адам дамуын мақсат ететін, технология білім берудің шынайы мәніне қызмет ететін тұрақты экожүйе құруға болады.

Бұл зерттеу жоғары білімдегі сандық бейімделуді түсінуге арналған жаңа және жан-жақты үш компоненттік талдау шеңберін ұсынып, негіздеді. Саяси логика, технологиялық мүмкіндіктер және педагогикалық белсенділік біріктірілген, динамикалық дамып жатқан жүйені құрайды. Олар мүмкіндіктендіру, шектеу, бейімделу және қарсылық көрсету сияқты механизмдер арқылы бір-біріне әсер етеді де, түрленудің нақты бағыттарын бірлесе қалыптастырады. Бұл шеңбер күрделілікті жеңілдетпейді, керісінше оның ішкі күштері мен негізгі кернеулерін ашуға бағытталған. Теориялық деңгейде ол макроқұрылымды, мезожүйені және микросубъектілерді байланыстыратын талдау құралын ұсынады; тәжірибелік деңгейде ол білім беру мекемелерін технологияның тиімділігін бағалаудан тыс, саясат, технология және адам практикасы арасында өнімді шарттар қалай жасауға болатынына назар аударуға шақырады. Болашақ зерттеулер терен сапалы жағдайлық зерттеулер арқылы әртүрлі институционалдық және мәдени контексттерде бұл теориялық шеңберді сынауға, сынға алуға және жетілдіруге мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1 Zhukabayeva, T., Baumuratova, D., Zholshiyeva, L., Karabay, A., &

Abdrakhmanov, K. (2025). Digital transformation in higher education: Toward a national model of digital university in Kazakhstan through global and local comparison. *Sustainability*, 17(24), 11132. <https://doi.org/10.3390/su172411132>

2 Alenezi, M. (2021). Deep dive into digital transformation in higher education institutions. *Education Sciences*, 11(12), 770. <https://doi.org/10.3390/educsci11120770>

3 Nherera, C. M., & Mukora, F. N. (2024). Digitalisation of higher education in Zimbabwe: A challenging necessity and emerging solutions. *Journal of Comparative & International Higher Education*, 16(2), 25–34. <https://ojed.org/jcihc>

4 Dzhanegizova, A. S., Amerzhanova, D. A., Mukhamedieva, G. M., Kirbasova, L. G., & Akbaeva, A. E. (2024). Digitalization of higher education in Kazakhstan: Problems and development prospects. *Bulletin of National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*, 2(408), 386–400. <https://doi.org/10.32014/2024.2518-1467.730>

5 Ugur, N. G. (2020). Digitalization in higher education: A qualitative approach. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(1), 18–25. <https://doi.org/10.46328/ijtes.v4i1.74>

Чжао Люи,
Нұрболат Рена,
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық
университеті
«7М04134 – Педагогика.
Білім берудегі менеджмент» білім
беру бағдарламасының 1-курс
магистранттары.
Алматы қаласы.



Бастауыш сынып сабақтарында ойын технологиясын пайдаланудың маңызы

Ойын балалар үшін оқу да, еңбек те болып табылады. Ойын — айналадағы дүниені тану тәсілі. Ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңудің жолын үйретіп қана қоймайды, ұйымдастырушылық қабілетін қалыптастырады. Кез келген бастауыш сынып мұғалімі өзінің балаларға берген білімінің нәтижелі, сапалы, қызықты болуы үшін, ойын технологиясының маңызы зор екендігін тәжірибе барысында біледі.

Тиімді қолданылған ойын мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын оқушылардың зор ынтамен тындап, берік меңгеруіне көмектеседі. Өйткені төменгі сыныптағы оқушылардың аңсары сабақтан гөрі ойынға ауыңқырап тұрады. Қызықты ойын түрінен кейін олар тез серігіп, тапсырманы ықылас-тана әрі сапалы орындайтын болады.

Қазақ тілін оқытуда ойын түрлерін мынадай мақсаттарда қолдану тиімді:

1. Әліпбиді дұрыс меңгерту;
2. Оқу дағдысын қалыптастыру;
3. Орфографияны дұрыс игеру;
4. Лексиканы меңгерту;
5. Грамматикалық құрылымды меңгерту;
6. Оқушының ойын дамыту, дұрыс жазу, дұрыс айту, дұрыс оқи білу дағдыларын қалыптастыру.

Сабақ қызықты болу үшін әрі балалар тақырыпты нәтижелі меңгеруі үшін әр түрлі дидактикалық ойындарды дұрыс қолдана білген жөн. Ол үшін ойын түрлерін тақырыпқа сай, дұрыс тандап

алу керек. Мысалы: Бірінші сыныпта әріп таныту кезінде, кез келген әріпті таныстырарда, дәлірек айтсақ, Р р дыбысы мен әрпін өткенде «**Дыбыстық жаттығу**» ойынын жүргізген тиімді болады.

Ит қалай үреді? (Р-р-р) деп айтқызып, қай дыбыстан басталатыны сұралады. Балалар р дыбысын айтады.

Осы сабақта «**Кім байқады?**» ойынын ойнатуға болады. Суреттерді тактаға іліп, аттарын ататып, сөздерден бірдей дыбыстарды табу керек: тарақ, арпа, парта, ара, радио.

Буын тақырыбын өткен кезде «**Қай буынды жоғалттым?**» ойынын ойнату арқылы тақырыпты сапалы меңгертуге болатындығын және сөздерді сауатты тасымалдауға үйретудің бірден-бір жақсы жолы екендігін жұмыс барысында байқадық. Бұл ойында бір буынды қалдырылып кеткен сөз карточкалары жасалады. Мысалы: Са....., ас....., қар....ғаш,на, ба....пан, қай....., т.б.

Сөз бен сөйлем тақырыптарын өтіп жатқан уақытта «**Қай сөзді жоғалттым?**» ойынын ойнатуға болады. Бір сөзі кем сөйлемдер дайындалады. Мысалы: Гүлім ... оқыды. ... сурет салды. Мөлдір ... жем шашты.

Осы тақырыпты өту барысында «Сөз ойла, тез ойла» ойынын ойнату арқылы балалардың ойлау қабілеттерін жетілдіруге, шапшандыққа баулуға болады. Ойын барысы: Мұғалім кеспе әріптер қалтасынан кез келген бір әріпті алып шығады, балалар сол дыбысқа байла-



нысты жылдам сөздер ойлап, айтуы керек.

Өтілген дыбыстарды қайталау, пысықтау кезеңінде «Шатыспақ» ойынын сабақта пайдалана отырып, сабақты жақсы қорытындылауға болады. Ойын шарты: әріптер қалтасына әріптер ретсіз салынады. Мысалы: АЛМА (М, А, Л, А) шатасқан әріптерді ретімен қойғанда шыққан «Алма» сөзін буынға бөлгізіп, онда екі буын бар екендігін, төрт дыбыстан тұратынын, оның екеуі дауысты, екеуі дауыссыз екенін оқушылардан сұрап біліп, әр сөзге жеке-жеке дыбыстық, буындық талдау жасалады.

Сонымен қатар бастауыш сыныптарда кез келген пәндерде, тиімді пайдаланылған ойын элементтері — мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын оқушылардың аса зор ілтипатпен тыңдап, сапалы меңгеруіне сенімді көмекші бола алатындығын, ойын барысында байқауға болады.

Атап айтсақ; дүниетану пәні бойынша «Көкөністер мен жемістер», «Үй және жабайы жануарлар», «Жыл мезгілдері», «Үй және дала құстары», т.б. тақырыптарды өткенде «Артық суретті тап» ойынын ойнатуға болады. Ойын шарты: «Жыл мезгілдері» тақырыбын өткенде, оқушыларды төрт топқа бөліп, «Көктем», «Жаз», «Күз», «Қыс» топтарының алдына әр түрлі суреттер тастау. Әр топ өз мезгілдеріне сай суреттерді жабыстыру. Мысалы, «Қыс» тобы, сырғанақ теуіп жүрген балалар, қолғап, қар басқан ағаштар, т.б.

Математика пәнінде де түрлі қызықты дидактикалық ойындарды пайдалану арқылы өтілген тақырыпты балаларға жақсы меңгертуге болады.

Бірінші сыныпта «Сандар құрамда-

рын» қайталап, пысықтау уақытында сандық құрамды ажыратуға арналған дидактикалық ойындарды пайдалану арқылы нәтижелі білім беруге болады. Мысалы: «Сан құрастыр» ойыны. Мұғалім балалардың алдына сандар жазылған дөңгелектер тастайды. Кез келген бір санды айтады. Атап айтсақ, «6» санын көрсеткенде балалар, 5 саны жазылған және 1 саны жазылған немесе 4 саны және 2 саны жазылған дөңгелектерді көрсетуі керек, т.б.

Сандарды тани білуге, аталған сан арасындағы санды атай білуге үйрету мақсатында «Қандай сандар жетіспейді?» ойыны арқылы балалардың сабаққа деген қызығушылықтарын оятуға болады. Шарты: дөңгелектеніп жазылған таратпа материалдағы сандарды балалардың алдарына қою. Мұғалім 3-5 десе, балалар сол сандарды жылдам тауып алып қою және ортасындағы санды табу.

Бұл ойындарды сыныптан сыныпқа көтерілген сайын күрделендіріп отыруға болады. Сонымен қатар қиыншылық тудыратын ойындар да болады. Мысалы: «Керісінше» ойынын ойнағанда, кейбір оқушылар әріптерді шатастырып жібереді. Д орнына Б жазып қойғандар бар. Қателер сыныптың басқа оқушылары арқылы түзетіледі.

Бала ойынсыз өсе алмайды. Бұл — өмір заңдылығы. Мектеп оқушылары өздеріне тән ерекшеліктерін сабақ үстінде, ойын үстінде көрсетеді, білімді ойын арқылы ала алады. Сондықтан сабақта ойын арқылы білімін шындап, ой-өрісін кеңейтеді. Ал, ойынның өз мақсаты, жоспары, тәрбиелік мәні болады.

Бастауыш сынып оқушыларын ойната отырып, ойландырып, балаға тәр-



биелік мәні зор ойындар арқылы дамытуға болады. Бұл кезде жақсы оқушы дамып, нашар оқушы қалып қоймайды. Жақсы оқушы мүмкіндігіне дейін дамып, нашар оқитын оқушы өз мүмкіндігінше сабаққа араласып, өз үлесін қосып отырады.

Қорыта айтқанда, кез келген ойын түрлерін сабақта қолданғанда оқушыларда әрекет пайда болып, дүниетанымы кеңейеді. Сөйтіп, оқушы ой-өрісін ойын арқылы дамытады. Артта қалған, жасық, мектептен қорқатын, оқуға енжар, күшпен оқитын оқушы болмайды.

В.А. Сухомлинский атпақшы: «Ойын баланың алдынан өмір есігін ашып, оның шығармашылық қабілетін дамытады, ойынсыз ақыл-ойдың қалыптасуы мүмкін емес».

Анаргүл Ербайқызы

САЙЛАУБАЕВА,

Лаура Болатбекқызы

ҚҰРМАНГАЛИЕВА,

№21 мектептің бастауыш сынып

мұғалімдері.

Семей қаласы,

Абай облысы.



«Қазақстан тарихы» пәні сабақтарында «Қазақ хандығы» тақырыбының сабақтастығы

Білім алушыға заманауи білім берумен қатар, өмірлік көзқарасын кеңейтіп, жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсер ететін тәрбиелеудің негізгі міндеттері көбіне тарих сабақтарында жүзеге асатыны белгілі. Сондықтан да тарих пәнінің мұғалімі «Қазақ хандығы, оның қалыптасуы туралы мағлұматтармен оқушыларды кеңінен таныстыру үшін, тақырыптың тар шеңберінде қалып қоймай, пәнаралық, пәнішілік байланысты ұтымды қолданып, тәуелсіз Қазақстанның саяси өміріндегі игі жаңалықтармен байланыстыра отырып түсінік берсе әрі оқушылардың бұрынғы білімдерін жаңғырта отырып, Қазақ хандығы жөніндегі жаңа ұғымдармен

сабақтастыра алса ғана оқытудың сапасы артпақ.

Жалпы, сабақтастық әдістемеде пайда болған жаңалық емес. Сабақтастық — сабақтың жалпы жүйесінде өтілген материал мен жаңа тақырыптың байланысын айқындауда, жаңа білімді қалыптастыра отырып, келесі сабаққа негіз қалауда белгілі бір буын қызметін атқарады. Қазақстан тарихы сабақтарында оқушылардың Қазақ хандығы туралы білімдерін тереңдетуде ұстаз оқытудың саналуан әдістерінен тиімдісін таңдай білуі керек. Тіпті 5-сыныптарда Қазақстан тарихы пәнін оқытудың ерекшеліктері туралы «өтілетін материалды жүйелі түрде сипаттау та-



лабы қойылмайды, алайда уақыттық және логикалық бірізділік сақталуға тиіс. Тарихи оқиғалардың сабақтастығы мен ұзақтығын анықтау біліктерін қалыптастыру басты міндеттер болу керек» деп сабақтастыққа баса назар аудару қажеттілігін білдіреді. Осыған орай 5-сыныптағы Қазақстан тарихы сабағынан мысалдар келтіре отырып, Қазақ хандығы туралы мәліметтермен толықтырылып берілген кейбір оқыту әдістеріне тоқталайын. 5-сыныптың оқулығы *«Тарих пәні туралы»* деген тақырыппен басталатыны белгілі. Бұл тақырыпта оқиғаларды қағаз бетіне жазып қалдырған тарихшылардың есімімен бірге Мұхаммед Хайдар Дулатидың да аты, еңбегі айтылғанмен, Қазақ хандығы туралы еш мағлұмат келтірілмеген. Осы сәтте: - Қазақ хандығының құрылғанын қалай және қайдан біліп отырмыз? - деп сұрақ қою арқылы оқушыларды ойландыруға болады. Мұхаммед Хайдар Дулатидың өмір сүрген уақытының өзі Қазақ хандығының қалыптасу кезеңімен тұспа-тұс келетініне оқушылардың назарын аудару арқылы Мұхаммед Хайдар Дулатидың «Тарихи Рашиди» шығармасы Қазақ хандығының құрылуы туралы мәлімет беретін бірден-бір еңбек екеніне оқушылардың көздері жете түседі. Келесі *«Тарихтың қайнар көзі — жазба деректер»* тақырыбы да «Тарихи Рашиди» туралы сөз қозғамаса да, бұл еңбектің нақты қай дерек түріне жататынын сұраса, оқушылардың алған білімдерінің беки түсуіне әсер етері сөзсіз. Аталған оқулықтағы *«Ұлы Жібек жолы және Қазақстан қалалары»* деген тақырыпта Сығанақ пен Түркістан қалаларының Қазақ хандығының астанасы болғаны баяндалады. Осы тұста: - Мемлекеттің міндетті қандай белгілері болады? - деп сауал тастап, Қазақ хандығының да алғашқы құрылған кезінен бастап мемлекетке тән барлық белгілері болғанын, соның ішінде орталық қаласы сол сипаттардың бірі екенін айрықша атап өтсек, оқушылардың мемлекет туралы түсініктерінің кеңеюіне қол жеткіземіз. Ал 12 параграф *«Қазақ халқы мен қазақ хандығының қалыптасуы»* деп аталады. Тақырыпқа кіріспес бұрын: - Неліктен қазақ халқы мен қазақ хандығының қалыптасуы тақырыпта бірге айтылады? - деп ой қозғау арқылы тақырыпқа қызығушылықтарын оятып, кейін 5-сыныптың деңгейіне сәйкес *«Қазақ хандығы құрылмас бұрын қай мемлекеттің құрамында өмір сүріп келіпті және ол елден неліктен іргесін үзген?»* деген сұрақ қойып, сыни тұрғыдан ойлау технологиясының бағытталған оқу әдісін қолдана отырып, оқушының жаңа ақпаратты өзі меңгеруіне қолайлы жағдай туғызуға болады. Тақырыпты бекіту кезінде алғашқы қойылған «Неліктен қазақ хандығы мен қазақ халқының қалыптасуы бір мезгілде жүзеге асқан?» деген сауалға қайта оралып, мемлекетті қалыптастырып, оның еркін, тәуелсіз болғанын қалайтын халықтың болатынына оқушылардың көздері жете бастайды. Мұғалімнің шеберлігіне қарай, осы тұста: - «Қазақ халқының дербес мемлекет құруы 1465 жылдан бастау алатынын, әр түрлі тарихи себептерге байланысты еркіндігімізден айрылып қалып, 1991 жылы тәуелсіздігімізбен қайта қауышқанымызды естеріне сала кетіп, тарихи оқиғаларды бір-бірімен сабақтастыра кету де артық болмайды. Ал үй тапсырмасына сыни ойлау технологиясының «РАФТ» жаздырту әдісі тиімдірек болары сөзсіз. Рөлге Керей



мен Жәнібекті қойып, аудитория ретінде халық немесе Моғолстан басшысы Есен-Бұға, тағы басқа тұлғаны алуға болады.

Ұтарымыз: - оқушының қиялына еркіндік беріледі; - құлшынысы оянып, сол тарихи тұлғалар орнына өздерін қою арқылы XV ғасырлардағы ахуалды «сезінуге» жетелейді. Дәл осы тақырып 7-сыныпта да өтіледі. Әрине, ол тақырыпты 7-сыныптың деңгейіне сай сәл күрделендіре отырып ұсынуға болады.

- Қазақ хандығының құрылу қарсаңында қазақ жерін қандай тайпалар мен мемлекеттер мекендеген деп ойлайсындар? - деген сауалға бұрынғы білімдеріне сүйене отырып, Т — кестесінің бірінші бағанына өз жауаптарын жазады. Оқулық мәтінін оқи отырып, кестенің екінші бағанына жауаптарын толықтырады. XV ғасырдың II жартысында қалыптасқан саяси ахуалды жете ұғындыру мақсатында оқушыларды топқа бөліп, тапсырма береміз.

сәйкес түсініктеме жазып келуге тапсырма берсе де болады.

Қазақ хандығының құрылуы тарихи оқиғалардың заңды жалғасы	

Білім берудің заманауи технологияларын қолдана отырып, Қазақ хандығы туралы бұдан да қызықты, тартымды сабақ түрлерін өткізуге болады. Қазақ хандығының құрылу тарихы ең алдымен егемендікпен етене байланысты ұғым. Атақты Ресей педагогы Тихомиров: «Мектептерде соғысты емес, халықтың рухани өсіп-өркендеуінің тарихы оқытылуы керек» деген. Міне, осы тұрғыда Қазақ хандығының қалыптасуы тәуелсіздіктің қадыр-қасиетін бағалай білуге, Отанын сүйуге, ұлттық құндылықтарды қастерлеуге тәрбиелейтін басты идея міндетін атқара алады. «Қалауын тапса, қар жанар», - деп Абай айтқандай, қазақтың

«Тарихшылар» тобы	Қазақ хандығының құрылу уақыты мен қандай оқиғалар барысында құрылғанына тоқталады.
«Саясаткерлер» тобы	Қазақ хандығының қалыптасу қарсаңындағы саяси ахуалды сипаттайды.
«Географтар» тобы	Қазақ хандығының құрылу барысына қатысы бар мемлекеттердің және Қазақ хандығының ірге тіккен аймағын анықтап, картадан көрсетеді.

Осылайша пәнаралық байланыс жүзеге асады және оқушы тарихи оқиғаны әр қырынан қарап, оқу материалын жан-жақты түсінуіне көмектеседі. Сабақты қорытындылау кезінде Керей мен Жәнібектің тарихи кезенді сәтті пайдаланғанын және бүгінгі тәуелсіз мемлекетіміз — XV ғасырдағы Қазақ хандығының тарихи жалғасы екеніне маңыз беріп, үй тапсырмасына сыни ойлаудың екі жақты күнделік әдісіне

тұңғыш мемлекетінің тарихын ұрпақты тәрбиелеуде басты қазыққа айналдыра алу тікелей ұстаздың еңбегіне байланысты екені анық.

**Светлана Аянбергенқызы
НУГМАНОВА,
№4 жалпы орта білім беретін
мектебінің тарих пәні мұғалімі.
Ақсай қаласы,
Бөрлі ауданы,
Батыс Қазақстан облысы.**



Жасөспірімдердің девиантты мінез-құлқының алдын алудың негізгі тұғырлары

Девиантты мінез-құлықтың әр түрлі көріністерінің үздіксіз өсуі, олардың объективтілігі мен шарасыздық прогрессиялық тенденциясы қоғамның, нақты әлеуметтік қызметтің және әлеуметтік педагогтың алдына дезадаптацияланған жасөспірімдермен жұмыс технологиялары мен әдістерін, формаларын, баланың реабилитациясына бағытталған ұмтылыстардың концентрациясын, кәмелетке толмағандардың іс-әрекеттері мен қылықтарына тікелей немесе жанама теріс әсер ететін әлеуметтік жағдайларды жоюды, яғни әлеуметтік нормадан ауытқулардың алдын алу жолдарын іздеу сұрағын қояды. Сондықтан ғылым мен тәжірибеде девиантты және деликвентті мінез-құлықты жасөспірімдермен жұмыс істеудің екі негізгі технологиясы — профилактикалық және реабилитациялық кең таралған.

Профилактика — бұл жасөспірімдердің мінез-құлқындағы әртүрлі әлеуметтік ауытқуларға алып келетін негізгі себептер мен жағдайларды жою немесе нейтралдау, алдын алуға бағытталған мемлекеттік, қоғамдық, әлеуметтік-тәрбиелік шаралардың жиынтығы. Әлеуметтік педагогикада профилактиканың астарында ең алдымен ғылыми негізделген және келесілерге бағытталған өз уақытында қабилденған іс-әрекеттер түсіндіріледі:

- жеке балада немесе әлеуметтік

тәуекел топқа кіретін жасөспірімдерде туындауы мүмкін физикалық, психологиялық немесе әлеуметтік мәдени жағдайлардың алдын алу;

- бала өмірі мен денсаулығының қалыпты деңгейін сақтау, қолдау және қорғау;

- балаға әлеуметтік маңызды мақсаттарға жетуге көмектесу және оның ішкі потенциалын ашу.

«Профилактика» терминінің өзі әдетте қандай да бір жағымсыз істің алдын жоспарлы түрде алумен, яғни қажетсіз салдарға алып келуге қабілетті себептерді жоюмен ассоциацияланады. Әлеуметтік ауытқулар түрлі себептер мен жағдайлардан туындауы мүмкін болғандықтан, профилактикалық шаралардың бірнеше типін бөліп көрсетуге болады:

- нейтралдаушы;

- компенсациялаушы;

- әлеуметтік ауытқушылыққа ықпал ететін жағдайлардың пайда болуын болдырмау;

- осы жағдайларды жоюшы;

- жүргізілетін профилактикалық жұмысты және оның нәтижелерін бақылаушы.

Профилактикалық шаралардың тиімділігі келесі құрамдастарды міндетті түрде қосқанда ғана болады:

- баланың өзіндегі, әлеуметтік және табиғи ортадағы дискомфорт көздерін түбегейлі жоюға және сонымен қатар



кәмелетке толмағанға оның алдында пайда болатын мәселелерді шешу үшін қажетті тәжірибені алуға жағдай жасауға бағыттылық;

- баланы қойылған мақсаттарға жетуге немесе денсаулықты сақтауға көмектесетін жаңа дандыларға үйрету;

- әлі пайда болмаған мәселелерді шешу, олардың пайда болуының алдын алу.

Профилактикалық технолоияларда тұжырымдамалық жоспарда ең алдымен ақпараттық тұғыр көрсетіледі. Ол жасөспірімнің мінез-құлқында әлеуметтік нормалардан ауытқушылық кәмелетке толмағандар оны білмегендіктен болатынына негізделеді. Осыдан, жұмыстың негізгі бағыты кәмелетке толмағандарды олардың құқықтары мен міндеттері туралы, әлеуметтік нормалардың аталған жастағы тобына орындауға мемлекет пен қоғамның қоятын талаптары туралы ақпараттандыру болу керек. Мұны бұқаралық ақпарат құралдары (баспа, радио, телевидение), кино, театр, көркем әдебиеттер және мәдениеттің басқа да өндірістері арқылы, сонымен қатар жасөспірімнің құқықтық санасын қалыптастыру, оның сауаттылығын жоғарылату, оның қоғамдағы мінез-құлықтың моральдық-адамгершіліктік нормаларын игеруі мақсатымен әлеуметтік оқыту жүйесі арқылы іске асыруға болады. Әлеуметтік-профилактикалық тұғыр басты мақсат ретінде түрлі жағымсыз құбылыстарды туғызатын себептер мен жағдайларды анықтауды, жоюды және нейтралдауды қарастырады. Бұл тұғырдың болмысы девиантты мінез-құлық себептерін жоюға немесе азайту үшін мемлекет, қоғам, нақты әлеумет-

тік-педагогикалық мекемелер өткізетін әлеуметтік-экономикалық, қоғамдық-саяси, ұйымдастырушылық, құқықтық және тәрбиелік шаралардың жүйесі болып табылады. Осылай, салдар туралы мақсатты ақпараттың, мысалы, есірткіні қолдану, жоқтығы оны қолданатын кәмелетке толмағандарды қылмыстық жауапкершілікке апарады, себебі барлығы дерлік сенімді, есірткі қолдану – бұл әркімнің жеке ісі, ал есірткілік және психотроптық заттарды қолдану туралы жаңа қабылданған заңға байланысты тіпті оларды қолдану үшін де қылмыстық жауапкершілікке тартылатынын білмегендіктен-ақ еліктіруге болады. Біздің қоғамда жасөспірімдердің арасындағы алкоголизм профилактикасы, сол сияқты оларды маскүнемдік пен алкоголизмнің ауыр әлеуметтік және психоневрлогиялық салдары туралы ақпараттандыру туралы мәселесі маңызды. Профилактикалық жұмыстың жоқтығы, мысалы, болашақ ата-аналармен, ауыр физикалық және психологиялық бұзылыспен туылған балалардың санының өсуіне алып келеді, өйткені кәмелетке толмағандар, әсіресе жас ана, жүктілік кезіндегі қарапайым ережелерді білмейді және осы уақытта алкогольдік сусындарды қолдануға салынған қатаң тыйымды сақтамайды.

Девиантты мінез-құлықтың профилактикасының негізгі бағыттарының арасында ақпараттық және әлеуметтік-профилактикалық тұғырлармен қатар, ерекше орынды медико-биологиялық тұғыр алады. Оның болмысы әлеуметтік нормалардан мүмкін ауытқушылықты түрлі психикалық



аномалиялармен зардап шегуші, яғни биологиялық деңгейдегі патологиялы адамдарға қатысты емдік-профилактикалық сипаттағы мақсатты шаралармен алдын алуда. Ақыл-есі дұрыс адам өзінің еріктік сапалары, моральдық нормалары мен құндылықтары көмегімен қылмыстық әрекеттерден сақтануға қабілетті екені белгілі. Адамда психикалық даму мен денсаулығында патология болғанда ол өзінің психофизиологиялық ерекшеліктерінің себебінен моральдық-құқықтық нормаларды бұзуы мүмкін. Субъектінің бұл жағдайы ақыл-есінің дұрыс еместігі ретінде қарастырылады. Жасөспірімде ойланбаған әрекеттер жасауға алып келуі мүмкін, психиканың патологиялық бұзылыстарын дер кезінде анықтаған өте маңызды. Ол медициналық емдеумен сәйкес, әлеуметтік педагог тарапынан қосымша белгілі бір тәрбиелік әсермен психиатрдың қарауынан өту керек.

Келесі тұғыр — девиантты мінез-құлықты жасөспірімнің тұлғалық сапаларын, әсіресе оның адамгершілік және еріктік тұлғалық сапаларын қалпына келтіру мен түзетуде түйіндетін әлеуметтік-педагогикалық. «...Жоғары дәрежеде өзін-өзі реттеуші, өзін өзі қолдаушы, қалпына келтіруші және ары қарай жетілдіруші жүйе», — деп академик И.П. Павлов адамды анықтайды. Саналы адам — азамат — бұл заң бұзуға ешқашан жол бермейтін және адамгершілік мақсат үшін өзінің құштарлықтарына ие болуға жоғары қабілетті адам. Міне сондықтан өскелең ұрпақта оның мінез-құлқының келесі еріктік сипаттарын қалыптастыру керек:

- өз сөзі мен ісінің иесі болу;
- қоғамға зиян келтіретін әрекеттерге алып келуге қабілетті мотивтер мен ұмтылыстарды тежеу;
- тырысуды қазіргі уақыттағы бастыларға, неғұрлым маңыздыларға шоғырландыру;
- өз алдына ойластырылған және құқыққа қарсы келмейтін, оларға мезеттік қызығушылықтарды бағындыра отырып, мақсаттар қою.

Ерік ылғи саналы және мақсаттылықпен реттелетін іс-әрекеттерде көрінеді. Қалыптасқан жағдайды бағалауда, мақсатқа жету жолдарын таңдауда, мотивтердің күресі де, шешімдерді қабылдау да, оны орындау да осында. Мұның барлығы мінез-құлықтың заңдылығына, оның адамгершілік құндылығына тікелей әсер етеді. Еріксіз адам жел бағыты жағына бұрылатын флюгерлерді еске түсіреді. Мұндай адам қоғамдық нормаларды бұзуға оңай барады, бөтен еріктерді, бөтен адамгершілік көзқарастар мен бағаларды өзі құқыққа қарсы және аморальдық іс-әрекеттер жасауға жетекшілік ете отырып, орындаушы болады. Қоғам көрсеткен құқықтар мен еркіндіктерді саналы қолдана алатын адамды тәрбиелеу үшін оны өзін-өзі басқаруға үйрету қажет. «Қоғамның әрбір мүшелерін белгілі бір ережелерге бағындырып, қоғамдағы тәртіпті оңай негіздеуге болады. Құранға немесе қисынға қарсылықсыз бағынатын соқырды тәрбиелеу оңай. Адамды өзіне билік етуге үйретіп, босату әлдеқайда қиын. Босату деген нені білдіреді? Егер мен шөл далада ешқайда ұмтылмайтын адамды босатсам, оның бостандығы неге тұрады? Бостандық әлдеқайда ұмтылған



үшін ғана бар. Шөл далада адамды босату — оның шөлін ояту және құдыққа жол көрсету. Сонда ғана оның әрекеттері мағынаға ие болады. Егер тартылыс күші болмаса, тасты босату мағынасыз: себебі босатылған тас орнынан қозғалмайды», - бұл атақты француз жазушысы Антуан де Сент-Экзюперидің сөздері.

Бостандықта болу — дамыған ерікке ие болуды білдіреді. Аморальдық әрекеттер, істер мен қылмыстарға жол беретін жасөспірімдер мен бозбалаларда қалыптасқан еріктік сапалар бекер жоқ емес. Бұл дефектілер әдетте ерте мектеп жасында пайда болады және бекітілген соң, іс-әрекеттерде қандай да бір мөлшерде көрінетін мінездемелік теріс еріктік сипаттары ретінде көрінеді. Жасөспірімдердің мінездемесіндегі теріс еріктік сипаттары (жасөспірім заң бұзушыларды анкеталау нәтижелері бойынша): шешім қабылдай алмаушылық, өмірге қабылданған шешімді орындауда тұрақтылықтың болмауы, бастаманың жоқтығы, тәуелсіздік пен өзіндік мінез-құлықтың қалыптаспауы, қырсықтық, төзімсіздік. Бұл сипаттамалардың болуы жасөспірімдер мен бозбалалардың қылмыс жасауы олардың еріктерінің әлсіздігімен шартталғанын дәлелдейді. Кез келген туындаған кикілжіңдік жағдаят тіпті қысқа мерзімді теріс әсерлер мұндай жасөспірімдер үшін олар адамгершілік және құқықтық нормаларды бұзбай жеңе алмайтын кедергі болады. Жасөспірімдерде оңтайлы еріктік сапаларды тәрбиелеуді ерік туралы дұрыс түсінікті қалыптастырудан бастаған дұрыс. Бұл үрдіс кезеңдер қатарын қамтиды.

Бірінші кезең — жеке еріктік сапалар мазмұнын ашу, оларды қолданудың дұрыс иллюстрациясы.

Екінші кезең — жасөспірімнің еріктік келбеті мен еркі туралы жалпылама көзқарастарды жасау, батылдық пен озбырлықтың; тұрақтылық пен бірбеткейліктің; өзіндік әрекет етушілік пен бөтен пікірге құрметсіздік арасындағы қатынасты орнату. Бұл кезеңде тәрбиешілердің негізгі міндеті эгоцентрлі, бөтен пікірмен келіспейтін, физикалық дамыған адам ретіндегі жасөспірімнің еріктік келбеті туралы мифтерді жою болып табылады. Бұл кәметке толмағанның өзін-өзі тәрбиелеуінің басталуына қол жеткізуге мүмкіндік береді. Жасөспірімдерде өзінің қылықтары мен өзін өзі сыни бағалауды, сәйкесінше «сен кімсің және қандай бола аласың» ұғымын қалыптастыру қажет.

Үшінші кезең — жоспарлы өзіндік тәрбие, өзінің кемшіліктерін, оларды түзету жолдарын іздеу. Бұл кезеңде әлеуметтік педагог жасөспірімге дұрыс өзіндік бағаны қалыптастыруда көмектесу керек, оның өзінің кемшіліктеріне шыдамсыздығын ояту керек.

Төртінші кезең — жетілген өзіндік тәрбие, яғни өзін-өзі жетілдірудегі қажеттілікті іске асыру. Барлық кезеңдердің сатылы өтуі жасөспірімде құқыққа бағынатын азамат ретіндегі әлеуметтік қолданатын рөлді қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Ақылды қытай мақалы айтады: «Тек дұрыс емес жол болады, бірақ тығырықты жағдай болмайды». Тәрбиеде шешімі жоқ жағдайлар жоқ, түзелмейтіндер жоқ, «толығымен бұзылған» деп саналатын кәметке толмағандар



да жоқ. Қылмысты мінез-құлқын-
да және рухани әлемінде күрделі де-
фектісі барлар жасайды, оның үстіне
оларды жою — кейде ұзақ тырысуды
қажет ететін күрделі міндет.

Бірақ, басқа ақылдылықпен сәй-
кес: «Өз ауруын жасыратынға дәрі
жоқ», девиантты мінез-құлықты жас-
өспірімнің дефектілерін анықтау
жеткілікті дәрежеде қиын. Кәме-
летке толмағанның рухани әлемін,
оның психологиясын білмеу тәрбие-
лік әсер етудің мүмкіндігін төменде-
теді, қателіктерге алып келеді. К.Д.
Ушинский: «Педагогическая антро-
пология» еңбегінде тәрбиеші «адам,
өзінің барлық әлсіздіктері мен күш-
тіліктері, оның күнделікті, ұсақ қа-
жеттіліктері мен оның үлкен руха-
ни қажеттіліктерімен қоса, расында
қандай екенін білуге ұмтылуы тиіс...»

- деп жазады. Ол ең лас және ең ұлы
істердің оятушы себептерін, барлық
құштарлықтар мен барлық сипаттар-
ды білу керек. Сонда ғана ол адам-
ның табиғатының өзінде тәрбиелік
әсер ету тәсілдерін, - ал бұл тәсілдер
ауқымды, қолдана алатын жағдай-
да болады». Әрбір нақты жағдайда
бізде тұлғаның сипаттарының, сапа-
ларының, қасиеттерінің қайталан-
бас үйлесімін және оның қоғамдық
қауіпті мінез-құлқының мотивтері
болады. Бірақ әрбір индивидуалды-
лықта ылғи да ортақ, қайталанбалы,
әлеуметтік нормадан ауытқу фактын
анықтайтын бірдеңе бар. Кәмелет-
ке толмағанның рухани әлемінде-
гі осы ортақ және қайталанбалыны
білу тәрбиешіге көмек көрсете ала-
ды. Жасөспірімнің рухани әлемінің
эмоционалдық, еріктік, рационалды

жағына әсер етіп, есте сақтау керек,
оның оң сипаттарының негізі — бұл
дұрыс қалыптасқан дүниетаным. Дәл
жасөспірімдік және жастық кезең-
де жүйе түрінде қоршаған әлем, құ-
қықтық және моральдық нормаларда
көрінетін қоғамдық талаптар туралы
көбірек немесе азырақ тұрақты көз-
қарастар жинақталады. Жас адам,
осы нормаларды игеріп, өзінің ойла-
рының кейпін және қоғамның көз-
қарасына, пікірлеріне, іс-әрекеттері-
не бөгде құндылықтардың игерілген
жүйесін саналы түрде қарсы қойып,
оң мақсаттар мен жоспарлар құруды
таңдауда тұрады, ол күрделі өмірлік
жағдайларды жақсы анықтай алады,
өзінің қылықтарының қоғамдық ма-
ңыздылығын көре алады және қо-
ғамдық нормалармен белгіленген
шекараны ешқашан бұзбайды.

Санкцияларды қолданумен байла-
нысты тағы бір тұғыр бар. Оның маз-
мұны құқықбұзған адамды қылмыс-
тық заң негізінде жазалау болып та-
былады. «Басқалардың ойына да кел-
мейтін болу үшін», - халық нақылы
айтады. Бірақ бүкіл әлемдік тәжірибе
қоғам тарапынан тек қатаң санкция-
лардың тиімсіздігіне дәлел болады,
сондықтан жазалауды тек көмекші
тәсіл ретінде қарастыру керек, ең
бастысы — әлеуметтік ауытқулардың
себептерін анықтау және жою.

**Ақыл Абсаттарұлы
АБДИГАПБАРОВ,**

**Облыстық девиантты мінез-құлықты
балаларға арналған интернатының
тәрбиешісі.**

Қызылорда облысы.



Проектно-исследовательская деятельность школьников на уроках математики

В современный переходный период, который сложился в области образования, нам, педагогам требуется умение хорошо ориентироваться в нововведениях и умение быстро подстраиваться по ситуации. Приходится менять свою методику на совершенно новую.

Во все времена школа, помимо обучения детей основам наук, выполняла и важнейшую задачу подготовки подрастающего поколения к самостоятельной жизни в обществе. А для современного общества характерна сложность социальных, культурных, экономических условий, поэтому оно остро нуждается в людях, которые умеют самостоятельно думать и решать разнообразные проблемы, обладают критическим и творческим мышлением, умеют работать в коллективе, обладают коммуникативными навыками, то есть являются конкурентоспособными.

Таким образом, сегодня школа должна решить непростые вопросы: какой должна быть новая модель образования и как наиболее безболезненно для всех участников педагогического процесса изменить свою работу с целью выполнения социального заказа, и что очень важно, сделать привлекательной эту модель для самих учащихся.

Осмысление и применение этого метода в новой учебной, социально-культурной ситуации, в свете требований к образованию на современной ступени общественного развития позволяет говорить о школьном проекте как о но-

вой технологии в педагогике, которая позволит эффективно решать задачи личностно-ориентированного подхода в обучении подрастающего поколения. Проект ценен тем, что в ходе его выполнения школьники учатся самостоятельно добывать знания, получают опыт познавательной и учебной деятельности. Если ученик получит в школе исследовательские навыки ориентирования в потоке информации, научится анализировать ее, обобщать, сопоставлять факты, делать выводы и заключения, то он в силу более высокого образовательного уровня легче будет адаптироваться в современном обществе, к меняющимся условиям жизни, правильно будет ориентироваться в выборе профессии и будет жить творческой жизнью. [1, с. 126]

Главные цели введения метода проектов на уроках математики:

- показать умения отдельного ученика или группы обучающихся использовать приобретенный на уроках математики в школе исследовательский опыт;
- реализовать свой интерес к предмету математики; приумножить знания по математике и донести приобретенные знания своим одноклассникам;
- продемонстрировать уровень обученности по математике; совершенствовать свое умение участвовать в коллективных формах общения;
- подняться на более высокую ступень обученности, образованности,



развития, социальной зрелости.

Для учителя математики наиболее привлекательным в данном методе является то, что в процессе работы над учебным проектом у школьников:

- появляется возможность осуществления приблизительных, «прикидочных» действий, не оцениваемых немедленно строгим контролером — учителем;

- зарождаются основы системного мышления;

- формируются навыки выдвижения гипотез, формирования проблем, поиска аргументов;

- развиваются творческие способности, воображение, фантазия;

- воспитываются целеустремленность и организованность, расчетливость и предприимчивость, способность ориентироваться в ситуации неопределенности.

Кроме того, в процессе выполнения проекта происходит естественное обучение совместным интеллектуальным действиям. [2, с. 26]

Основной принцип работы в условиях проектной деятельности — опережающее самостоятельное ознакомление школьников с учебным материалом и коллективное обсуждение на уроках полученных результатов, которые оформляются в виде определений и теорем. В этом случае урок полностью утрачивает свои традиционные основания и становится новой формой общения учителя и учащихся в плане производства нового для учеников знания.

Основные этапы организации проектной деятельности учащихся:

1. Подготовка к выполнению проекта (формирование групп, выдача заданий);

2. Планирование работы (распределение обязанностей, определение времени индивидуальной работы);

3. Исследование (учащиеся осуществляют поиск, отбор и анализ нужной информации; экспериментируют, находят пути решения возникающих проблем, открывают новые для себя знания по теме «Треугольники»; учитель корректирует ход выполнения работы);

4. Обобщение результатов (учащиеся обобщают полученную информацию, формулируют выводы и оформляют материал для групповой презентации);

5. Презентация (итоговый отчет каждой группы осуществляется в конце учебного года, учащиеся представляют «портфолио»).

Оценка результатов проектной деятельности и подведение итогов (каждый ученик оценивает ход и результат собственной деятельности в группе, каждая рабочая группа оценивает деятельность своих участников, учитель оценивает деятельность каждого ученика, подводит итоги проведенной учащимися работы, отмечает успехи каждого). [3, с. 108]

Реализованные темы: 5-6-й класс: «Великие Математики Древнего мира». Цель: знакомство с великими математиками Древнего Мира.

«Число». Учащиеся изучают популярную литературу и готовят сообщение по темам: «История счета», «Римская нумерация», «Магические числа», другие.

«Зачем нужна математика». Проект представляет мини-исследования по социальным вопросам с использованием опросов, анкет, построением диа-



грамм при оформлении результатов.

Цель: знакомство с методами исследований, способами оформления результатов.

Проекты могут выступать неотъемлемой частью внеклассной работы по математике: «Интересные числа», «Развитие математики в Древнем Египте и Вавилоне», «Развитие понятия числа в школьном курсе математики», «Удивительная страна математика».

Некоторые темы учебного курса математики допускают использования метода проектов на уроках: «Системы счисления» — 5 класс, «Мир многогранников» — 6 класс и т.д.

Также по методу проектов были мной подготовлены открытые уроки «Прощание с математикой» (6 кл.) и «По страницам книги «Казахстан» (обобщение темы «Обыкновенные дроби» в 5 классе)». На этих уроках была проведена большая исследовательская и подготовительная работа учащихся.

Проводя работу над проектами, я пришла к выводу, что по уровню учащихся группы должны быть разнородными. Это позволяет «сильным» ученикам учиться оказывать помощь, консультировать, оценивать других ребят, а «слабым» — не только повысить уровень знаний, умений, навыков, но и научиться рассуждать, спорить, не бояться высказывать свою точку зрения. Как правило, учащиеся в группах чувствуют себя более свободно, не боятся высказать неверное суждение, с удовольствием делятся своими идеями.

Исходя из вышеперечисленного можно прийти к следующим выводам:

Проектно-исследовательская деятельность, с точки зрения учащихся, —

это возможность самостоятельно создать интеллектуальный продукт, максимально используя свои возможности; это — деятельность, позволяющая проявить себя, попробовать свои силы, приложить свои знания, принести пользу и публично показать результат, самоутвердиться.

Метод проектов мне очень нравится своей универсальностью и широким простором для творчества, как учителя, так и учащихся. С учётом учебного материала, возрастных и индивидуальных особенностей учащихся и для урока, и для внеклассной работы, и для элективного курса можно разработать проект, работа над которым сделает процесс познания радостным для учащихся, а значит результативным.

Я буду активно применять метод проектов в своей работе несмотря на то, что он требует больших затрат личного времени учителя для подготовки материалов для урока, планирования заданий, составления карточек для работы, постоянного самообразования.

Использованная литература:

1. Н.И. Дереклеева. Научно-исследовательская работа в школе. — М.: «Вербум», 2001;
2. Н.Ю. Пахомова. Методология учебного проекта. «Учитель», №1, 4. 2000;
3. С.Г. Щербаков и др. Организация проектной деятельности в школе: система работы. — Волгоград: «Учитель», 2009, 189 с.

Наталья Леонидовна ПАВИЧ,
учитель математики
средней школы №43 г. Астана.



Организация самостоятельной работы будущего учителя музыки



Салтанат
Абишевна
КОШКАРОВА,
преподаватель
гуманитарного
колледжа
им. М. Маметовой
г. Кызылорда,
Кызылординская
область.

Самостоятельная работа студентов занимает важное место в системе подготовки специалистов. Программные документы подчеркивают, что процесс профессиональной подготовки призван не только дать будущему специалисту определенные умения и навыки, но и сформировать необходимую базу для самообразования, развить способность активно использовать знания для решения возникающих научных и творческих проблем.

Самостоятельная работа является одним из основных компонентов и важнейшим условием успешного обучения будущего педагога-музыканта. Известно, что только целенаправленный совместный труд педагога и студента во многом определяет результаты и успех обучения, развития личности в целом.

Под самостоятельной работой обычно понимается деятельность, которая выполняется без непосредственного участия преподавателя, но по его заданию в специально предо-

ставленное для этого время, при этом обучающиеся должны достигнуть поставленной в задании цели, проявляя свои усилия и выражая в той или иной форме результаты умственных и физических действий. Преподаватель определенным образом организует познавательную деятельность, хотя самопознание осуществляет студент. Поэтому в каждой учебной дисциплине педагогом тщательно отбирается материал для самостоятельной работы студентов. Преподаватель должен знать уровень развития обучающихся для оптимальной организации их самостоятельной работы, так как дать студенту самостоятельное задание, превышающее уровень его подготовленности — это в лучшем случае напрасно потерять время.

В связи с этим, самостоятельная работа формирует стержневое качество в личности учащегося-музыканта — профессионально-педагогическую направленность, без которой невозможно становление психологической готовности к музыкально-педагогической деятельности в школе, так как именно от направленности личности зависит отношение будущего специалиста к потенциальной профессиональной деятельности, возникновение внутренней тенденции к интеграции уже имеющихся свойств и отношений, знаний и умений, а также к развитию личностных



качеств студента.

Как мы говорили выше, самостоятельная работа является естественным продолжением урока и только в ее процессе закрепляются знания, умения и навыки, развиваются способности, психические познавательные процессы. Поэтому данная проблема является актуальной и представляет интерес для многих педагогов-исследователей в различных областях знаний. В ходе изучения трудов известных музыкантов, исследователей в области педагогики выявляется ряд отдельных вопросов, касающихся проблемы воспитания самостоятельности у обучаемых на разных этапах истории педагогической мысли. Кратко рассмотрим педагогические идеи и позиции различных педагогов-мыслителей по отношению к самостоятельной работе и ее влиянию на развитие внимания учащихся.

Большое значение развитию самостоятельности личности придавали еще в Древней Греции (Сократ, Аристотель, Квинтилиан). Философская деятельность данных мыслителей была неразрывно связана с педагогической. Они разрабатывали специальные методы обучения, формирующие познавательную самостоятельность учащихся.

Совершенствованием организации учебно-воспитательного процесса занимался величайший чешский педагог XVII века Ян Амос Коменский. Что касается самостоятельности в обучении, то он говорил о том, что ученикам не нужны пустые знания без их осмысления, способ-

ности понимать и закреплять.

Ведущую роль воспитанию самостоятельности в процессе обучения отводил педагоги и философы XVIII-XIX веков. Среди них отметим немецкого ученого И.Ф. Герберта, который делает акцент на развитии интереса у обучающихся, способствующего активизации самостоятельной работы.

В педагогике XX века большое значение имеет деятельность В.А. Сухомлинского, который рассматривает особенности организации учебного процесса в школе, а также подчеркивает важное значение домашней работы учащихся, способствующей сосредоточению умственных усилий и внимания.

В Кызылординском гуманитарном колледже им. М. Маметовой в процессе подготовки педагогов-музыкантов составляются семестровые и годовые графики самостоятельной работы студентов, которые позволяют учащимся рационально планировать свое время для подготовки, а преподавателям — проводить систематический контроль. Например, по дисциплине «Класс основного музыкального инструмента (баян)» в качестве самостоятельной работы предлагается: студентам 2 курса — сделать письменный анализ разучиваемых произведений (сведения об авторах, жанрах, стилях композиторов); разобирать и выучить произведение крупной формы — вариации; студентам 3 курса — самостоятельно выучить одно произведение с элементами полифонии, исполнить его; студентам 4 курса — сделать письменный раз-



бор самостоятельно выученного произведения из школьного репертуара; подобрать по два музыкальных примера в соответствии со следующей классификацией типов аккомпанементов: а) «гармоническая поддержка», б) «чередование баса и аккорда», в) «аккордовая пульсация», г) «гармонические фигурации», д) аккомпанемент смешанного типа.

Необходимо отметить, что организационный компонент самостоятельной работы включает в себя аудиторную и внеаудиторную, индивидуальную, групповую и фронтальную формы работы (в том числе домашнюю работу); различные виды и уровни выполнения учебной деятельности (например, репродуктивный и продуктивный, копирующий и творческий).

В содержательный компонент входят теоретические, информационно-методические материалы по дисциплинам (текстовые, графические, аудиовизуальные), практические задания и упражнения, контролирующие вопросы и задания, а также оценочный элемент, включающий анализ результатов и самооценку выполнения самостоятельной работы учащимся. Содержание отличается разнообразием видов работ, таких как работа с учебной литературой, выполнение упражнений, практических и лабораторных работ, решение задач, подготовка докладов, рефератов, курсовых работ, выполнение заданий на учебном занятии и домашних заданий.

В процессе профессиональной подготовки будущих педагогов-му-

зыкантов организация самостоятельной работы определяется, по нашему мнению, следующими условиями: во-первых, ориентацией содержания самостоятельной работы по дисциплинам в процессе образования на практическую деятельность учителя-музыканта в школе, что позволит создать мотивационно-ценностную основу и обеспечить информационную базу обучения; во-вторых, привлечением студентов к активному участию в факультативных занятиях и курсах по выбору, учебно- и научно-исследовательских группах, что будет способствовать развитию интереса студента к профессиональной деятельности, удовлетворению потребности и формированию привычки отдавать свободное время любимому делу; в-третьих, творческой реализацией полученных знаний и умений в школьной педагогической практике, в просветительской деятельности и в повседневной жизнедеятельности.

Реализация представленных условий в совокупности способствует постепенному, целенаправленному и в то же время естественному формированию навыков самостоятельной работы в процессе профессиональной подготовки педагогов-музыкантов.

Таким образом, весь образовательный процесс направлен на постоянное совершенствование навыков самостоятельной работы студентов, которая является, в связи с особенностями ее содержания, важнейшим условием подготовки конкурентно способных специалистов-музыкантов.



Использование интерактивных методов обучения на уроках русского языка

Последние два десятилетия многое изменилось в образовании. Сегодня нет такого учителя, который не задумывался бы над вопросами: «Как сделать урок интересным, ярким? Как увлечь ребят своим предметом? Как создать на уроке ситуацию успеха для каждого ученика?» Какой современный учитель не мечтает о том, чтобы ребята на его уроке работали добровольно, творчески и познавали предмет на максимальном для каждого уровне успешности?

И это не случайно. Новая организация общества, новое отношение к жизни предъявляют и новые требования к школе. Сегодня основная цель обучения — это не только накопление учеником определённой суммы знаний, умений, навыков, но и подготовка школьника как самостоятельного субъекта образовательной деятельности. В основе современного образования лежит активность и учителя, и, что не менее важно, ученика. Именно этой цели — воспитанию творческой, активной личности, умеющей учиться, совершенствоваться самостоятельно — и подчиняются основные задачи современного образования. Средством же развития личности,

раскрывающим ее потенциальные внутренние способности является самостоятельная познавательная и мыслительная деятельность. Следовательно, задача учителя — обеспечить на уроке такую деятельность. В этом случае ученик сам открывает путь к познанию. Усвоение знаний — результат его деятельности.

Но во многих классах часто бывает так, что только лучшие ученики отвечают на вопросы, в то время как остальные молчат. Ученик должен в достаточной степени доверять учителю, чтобы добровольно вызваться отвечать перед классом, особенно, если вопрос касается каких-либо фактов и существует вероятность неправильного ответа. Поэтому целесообразно поначалу избегать взаимодействия с отдельными учениками, пока они не привыкнут к вопросу «что вы думаете?» вместо традиционного «знаете ли вы?». Вместо этого сделать основной упор на взаимодействие учащихся между собой.

В своей педагогической практике я использую следующие интерактивные технологии.

1. Интерактивное обучение начинаю с работы в парах. Пара — идеальная форма для сотрудниче-



ства и взаимопомощи. В паре ученики могут друг друга проверить, закрепить новый материал, повторить пройденное.

Какие виды заданий я использую на уроках русского языка?

Устная работа:

1. Игру «Интервью-знакомство» провожу на одном из первых уроков в 5 классе. Каждый учащийся беседует с соседом по парте, а потом рассказывает о нем всему классу (чем он любит заниматься, что коллекционирует, чем увлекается, что любит читать). Игра поможет учителю создать портрет класса, в котором предстоит работать, и провести начальную диагностику сформированности коммуникативных умений учеников;

2. Провожу взаимопроверку правила (устный опрос). Ученик рассказывает соседу по парте правило, приводит примеры, объясняет их. Затем учащиеся меняются ролями, оценивают друг друга. Учитель может спросить любую пару;

3. Задание можно трансформировать: один ученик задает вопросы по изученному материалу, а другой отвечает. Их диалог звучит у доски. При этом снимаются монотонность и однообразие устных опросов (учебный диалог привлекает внимание, заставляет включиться в работу);

4. Устно можно поработать и с домашним упражнением. Форма работы та же: один спрашивает,

другой отвечает. Вопросы могут быть самыми разными: найди в домашнем упражнении два слова на безударную гласную в корне, определи тему и основную мысль, найди грамматическую основу предложения. Эту работу можно назвать «Хочу спросить». Она полезна при проверке сложного домашнего задания;

5. На отдельной карточке каждый ученик пишет три слова на любые орфограммы. Сосед по парте объясняет орфограммы в данных словах, рассказывает правила, приводит свои примеры. Например: ко(л, лл)екц..я, (не)брежно, выр...щенный.

Письменные работы:

1. «Словарный диктант для соседа». Дома ребята составляют на изученное орфографическое правило словарный диктант с пропущенными орфограммами (на отдельной карточке). Сверху подписывают: «Составлял...». Затем на уроке обмениваются карточками, выполняют задание, внизу подписывают: «Выполнял...». Учитель заранее говорит, сколько должно быть слов или словосочетаний;

2. Аналогично составляется «графический диктант для соседа». Каждый ученик выписывает из художественных текстов, учебников или справочников 4-5 предложений на изученные пунктограммы, а сосед по парте составляет в карточке знаки препинания, разбирает предложения по



членам, чертит схемы предложений.

Составление карточек развивает орфографическую и пунктуационную зоркость, ответственность, способствует расширению словарного запаса школьников, учит работать с учебной книгой, справочной литературой;

3. После изучения какой-либо большой темы, раздела каждый ученик составляет «карточку-зачет для соседа». Заранее обговариваем, сколько должно быть заданий и какие, например: один теоретический вопрос (устно) и два практических вопроса (письменно). Сосед по парте выслушивает теоретический вопрос, ставит оценку прямо на карточке, остальные задания выполняются письменно;

4. Ребята часто получают на дом задания творческого характера (написать сочинение, сочинение-миниатюру, лингвистическую сказку). Как правило, кроме учителей, их редко кто читает, хотя работы часто получаются интересными. Чтобы с творческой работой познакомились и другие учащиеся, можно дать «грамматическое задание для соседа». Например, дома ребята составляют рассказ с использованием несклоняемых существительных, а в классе, обменявшись тетрадями, читают рассказ своего соседа по парте и обозначают род несклоняемых существительных, то есть выполняют грамматическое зада-

ние. Затем наиболее интересные, на взгляд ребят, работы зачитываются вслух, а уже потом проверяются учителем;

5. В начале урока или в конце часто провожу взаимопроверку словарных диктантов, домашних упражнений. В течение первых пяти минут урока можно провести взаимодиктант (по следам сделанных в тетради ошибок). Необходимо заметить, что работать в парах ребятам очень нравится. Они с удовольствием готовят дома словарные и графические взаимодиктанты, карточки-зачеты, с большим желанием и интересом работают с карточками на уроке. Усвоение системы языка происходит в непосредственном учебном диалоге. Роль учителя в этом случае — оказывать помощь и консультировать, решая спорные вопросы.

С 5 класса можно начинать работу в группах. Если ученики успевают слабо, то группы должны быть небольшими (3-4 человека). Также в 5-7 классах можно проводить игры-соревнования, основанные на групповой деятельности. Вот некоторые из них:

1. «Кто больше?..» («Кто быстрее?»). Например, кто больше подберет однокоренных слов, глаголов 2 спряжения;

2. Эстафета. С последней пары передается листочек, на который нужно по цепочке записать примеры на правило. Выигрывает



тот, кто быстрее вручит учителю листок с меньшим количеством ошибок в записанных словах;

3. Рассказ правила по цепочке. Условие — соблюдать логику изложения. Побеждает та команда, которая даст самый логичный и правильный ответ;

4. Аукцион вопросов по теме (каждый ряд — команда задает вопросы по теме урока другому ряду). Оцениваются как интересные, оригинальные вопросы, так и правильные ответы.

Подобные игры-соревнования развивают у ребят чувство личной ответственности за результат, быстроту реакции. Кроме того, подобная игровая деятельность насыщает урок эмоционально, поддерживает высокий уровень интереса к предмету.

К старшим классам игровая деятельность все больше замещается ролевыми, деловыми играми, уроками-конференциями, уроками-практикумами. Разделив ребят на группы, предлагаю им, в зависимости от учебной ситуации, выступить в роли редакторов, корректоров, оформителей стенгазет, составителей рекламы, экскурсоводов и другие. Такая работа возможна на уроке любого типа, на разных его этапах.

Интерактивные технологии способствуют личностному росту учащихся. Но главное — не злоупотреблять групповой работой, необходимо дозированно использо-

вать данный вид взаимодействия, разумно сочетая его как с индивидуальной, так и с фронтальной работой.

В заключении хочется отметить, что среди отечественных исследователей крепнет понимание необходимости создания такой модели обучения (названную ими идеальной), в которой сущность обучения не будет сводиться ни к передаче учащимся готовых знаний, ни к самостоятельному преодолению затруднений, ни к собственным открытиям учащихся. Ее отличает разумное сочетание педагогического управления с собственной инициативой и самостоятельностью, активностью школьника. Именно только такая модель обучения, которая опирается на всю совокупность нынешних знаний о механизмах обучения, целях и мотивах познавательной деятельности. Будет пригодной для реализации главной цели — всестороннего и гармоничного развития личности.

А коль так, то перед нами учителями открывается широкое поле деятельности — творить, экспериментировать и искать идеальный вариант обучения.

Маруза Шатановна АБИШЕВА,
учитель русского языка и
литературы
средней школы №120
г. Кызылорда.
Кызылординская область.



Исследовательская деятельность школьников как средство развития их интеллектуального и творческого потенциала



**Елена Васильевна
ФИЛИППОВА,**
заместитель
директора по НМР
КГУ
«Школа-лицей №4
акимата города
Рудного».
Костанайская
область.

Происходящие изменения в обществе требуют развития новых способов образования, педагогических технологий, имеющих дело с индивидуальным развитием личности, творческой инициативой и одаренностью обучающихся, а это требует внедрения в образовательный процесс альтернативных форм и способов образовательной деятельности.

В концепции модернизации казахстанского образования делается акцент на развитие исследовательских способностей школьников, индивидуализацию их образования с учетом интересов и склонностей к творческой деятельности. Планирование и организацию учебно-воспитательного процесса необходимо осуществлять не только с точки зрения педагога, но и с точки зрения активной, в максимальной степени самостоятельной познавательной деятельности школьника. В последнее

время как противовес репродуктивному обучению активно стало возрождаться и развиваться такое направление образовательной технологии как учебно-исследовательская деятельность, которое позволяет стимулировать интеллектуальную активность, а вместе с ней и учебную деятельность. Организация исследовательской работы в школе создает условия для развития познавательной активности учащихся, выявления одаренных детей, способствует формированию их творческих способностей, логического мышления, научного мировоззрения. Школьники учатся работать с научной литературой и другими источниками информации, осуществлять ее поиск. Происходит корректировка умений работы над рефератами, докладами, прививаются навыки публичного выступления, тем самым создаются условия для саморазвития, самореализации, самовыражения личности учащегося. Именно поэтому, сегодня актуален опыт работы творческих, инициативных педагогов, которые ищут и находят оригинальные формы и методы, чтобы заинтересовать детей познанием нового, умело создают ситуацию вынужденного поиска разрешения поставленной задачи, вырабатывают привычку учиться ежедневно и получать от этого удоволь-



ствие, работают над формированием общеучебных умений и навыков. Мы представляем опыт по организации научно-исследовательской деятельности учащихся в школе-лицее №4 города Рудного. Так как наша школа является инновационным учебным заведением, то исследовательская составляющая образовательного процесса является обязательной для всех учителей и осуществляется как на уроках, так и во внеурочной деятельности. Наличие творческих, инициативных, стремящихся ко всему новому и неизведанному педагогов — обязательное условие успешной реализации научно-исследовательской деятельности учащихся. И таких педагогов у нас немало. Это, прежде всего, руководители школьного научного общества Кучина О.В., Дмитриева О.В., а так же Коновалова Л.Н., Рудова Г.Н., Бельская Н.А., Кулик О.М., Нурадинова Л.М., Буглова Н.П., Борисенко Н.М. и многие другие.

В нашей школе данный вид работы активизировался после обретения статуса школы-лицея, хотя научное общество учащихся «Прометей» успешно функционирует более 15 лет. Оно объединяет около 70 учащихся 2-11 классов, желающих заниматься как исследовательской работой, так и научной (подготовкой к олимпиадам). Количество ребят, желающих проявить и развить свои неординарные способности, с каждым годом растёт, как и число педагогов, работающих с ними. Цель деятельности НОУ «Прометей»: формирование и развитие образованной, творческой, компетентной и конкурентноспособной личности, готовой к самоактуализации и самореализации

как в собственных интересах, так и в интересах общества. Задачами деятельности НОУ являются:

- выявление и поддержка учащихся, склонных к занятию исследовательской деятельностью;
- развитие интеллектуальных, творческих способностей учащихся, поддержка научно-исследовательской работы в школе-лицее;
- формирование и развитие у учащихся навыков исследовательской работы;
- развитие личности, способной к самоактуализации, самореализации, самоутверждению в постоянно изменяющихся социокультурных условиях, содействие в профессиональной ориентации;
- привлечение учащихся к выполнению посильной для них научной и творческой деятельности.

Организация работы НОУ опирается на факторы успешности деятельности обучающихся:

- соблюдение принципа добровольности занятий в определенном виде работы;
- максимальная самостоятельность ученика в исследовательской и творческой деятельности;
- компетентное и заинтересованное руководство педагога ученической работой;
- уважительное отношение к исследовательской деятельности обучающихся и их родителей и педагогов школы-лицея, осознание обучающимися значимости и полезности выполняемой ими работы.

Основные направления деятельности НОУ отражены в Положении о НОУ «Прометей». Его работа неразрывно связана и опирается на функционирование городского научного общества учащихся. Традиционным ста-



ло ежегодное участие исследовательских работ в конференциях различного уровня. На городской этап соревнований научных проектов школьников были заявлены 11 работ учащихся 3-10 классов. Наши ребята были на высоте и завоевали 9 призовых мест.

Можно определить некоторые правила, которые помогают воспитывать победителя в конкурсах, конференциях:

➤ Найти, заметить будущую «звезду». Ребенок должен быть интеллектуалом, выделяться из общей массы учеников.

➤ Ученик должен верить в свои силы, сам сознательно стремиться пройти через трудности.

➤ Ученик должен владеть фактическим материалом по выбранному предмету.

➤ Ученик и учитель любят предмет, тогда им суждено встретиться и победить (на наш взгляд самое главное условие).

Для решения этих задач важное значение имеет личность самого учи-

теля. Невозможно научить тому, что сам плохо знаешь. Вопрос повышения уровня профессионализма всегда стоял, и будет стоять на повестке дня администрации школы-лицея №4. Только за последние 3 года обучились на различных курсах 65 (или 76%) педагогов школы-лицея, что, естественно, положительно отражается на качестве всего образовательного процесса в целом, и исследовательской работы в частности.

Философ, просветитель Софокл говорил: «Великие дела не делаются вдруг». Чтобы достичь высоких результатов, повысить качество обучения, научить ребенка основам познания мира, нужна долгая, кропотливая, совместная работа учителя, ученика и родителей. А педагогический коллектив КГУ «Школа-лицей №4» знают пути повышения ценности образования и интереса детей к обучению, которые состоят не только в создании образцов новой школьной практики, адекватной современной культуре в высокотехнологичном, конкурентном мире, но и в высоком профессионализме педагогов.



Развитие познавательного интереса через создание на уроках проблемных ситуаций

Проблемное обучение – это вид обучения, предполагающий создание проблемной ситуации и управление деятельностью учащихся по самостоятельному решению учебных задач. Под проблемой можно понимать множество проблем, задач, теоретических

или практических задач, которые требуют от учащихся определенных действий для обучения. Основатели и исследователи: американцы: Дж. Дьюи и его ученик В. Клипатрик, русский учёный М. Махмутов. Основная идея проблемного обучения: учиться, ставя



задачу решая ее.

Образовательные технологии позволяют обучающемуся постепенно двигаться к стабильно высоким результатам, новой учебной информации и предоставляют возможности для самооценки и оценки уровней приближения к цели приобретения умений с различных сторон.

Развитие познавательного интереса является одной из актуальных проблем современной образовательной школы. Актуальность этой проблемы можно объяснить тем, что методика и практика обучения все больше стали обращаться к личности обучающегося.

История исследования метода проблемного обучения был тесно связан с возникновением

всестороннее его изучение с начала 60-х годов XX века. Идея проблемного обучения рассматривалась в трудах психологов С.Л. Рубинштейна, Д.Н. Богоявленского, Н.А. Менчинской, А.М. В работах Матюшкина отражена проблема применения проблемного обучения в школьном образовательном процессе, это также рассматривалось в работах таких методистов, как М.А. Скаткин, М.Н. Данилов. С исследованием проблемного обучения также занимались ученые как Т.В. Кудрявцев, Д.В. Вилькеев, Ю.К. Бабанский, М.И. Махмутов.

В настоящее время этот вопрос рассматривается и другими представителями педагогической науки.

Познавательный интерес — это постоянное свойство, которое реализуется в деятельности обучающегося и постепенно развивается, формируя человека как личность. Познавательный интерес — это характеристика, которая

используется на всех этапах процесса обучения средствами информационно-коммуникационных технологий, в частности, в объяснение новой темы, подтверждение полученных знаний, повторение знаний осуществляется в ходе контроля умения. У человека может быть много разных интересов. Выраженный, сильный, устойчивый, осмысленный интерес к учебе способствует успеху ученика на уроке и помогает ему получить глубокие знания.

Еникеев М.И. подробно раскрывает вопрос закономерностей познавательных процессов. Развитие познавательных процессов — это развитие таких психических процессов, как ощущение, воображение, восприятие, внимание, память, мышление, речь без которых нельзя представить успешное обучение ребенка в школе.

Божович Л.И. утверждала, что познавательный интерес имеет огромную побудительную силу, ведь именно он заставляет человека не только активно стремиться к познанию, но и активно искать средства и способы удовлетворения возникшей у него жажды знаний.

Это действительно так, поскольку учебная работа слабых учащихся под влиянием познавательного интереса будет наиболее продуктивной и полезной. Этот мотив мотивирует и окрашивает всю учебную деятельность младшего школьника с эмоционально-психологической точки зрения. Познавательный интерес как мотив обучения побуждает обучающегося действовать самостоятельно, при наличии интереса процесс обучения становится более активным, творческим и интересным, что благотворно влияет на закрепление новых знаний и энтузиазма. улучшить



его и получить новый. Конечно, учителю следует уделять особое внимание развитию познавательных процессов.

Творческие задания, дидактические игры, проблемные задачи и интегрированные уроки полезны для развития познавательных интересов младших школьников.

Условия, способствующие формированию, развитию и укреплению познавательного интереса младших школьников:

- максимальная опора на активную умственную деятельность учащихся. Основной основой развития познавательных способностей и возможностей учащихся, а также развития подлинного познавательного интереса являются ситуации решения познавательных задач, активного поиска, прогнозирования, размышления, ситуации психического напряжения, ситуации несоответствия суждения, необходимые для понимания себя, принятия решений, принятия определенной точки зрения, конфликты разных позиций.

- учебный процесс должен проходить на оптимальном уровне развития учащихся. В реальном процессе обучения учителю приходится иметь дело с тем, чтобы постоянно обучать учащихся множеству умений и навыков, в постоянном усложнении учебного труда, в овладении всё более сложными и более совершенными умениями, позволяющими решать более трудные задачи познания, состоит суть развивающего обучения, неуклонно укрепляющего познавательные силы, интерес и стремления школьника.

- создание благоприятной эмоциональной атмосферы познавательной деятельности учащихся.

- благоприятное общение в учебном процессе. Стремление к общению с товарищами, с учителем само по себе может быть сильным мотивом учения и в то же время способствовать укреплению познавательного интереса.

Активность в обучении позволяет школьнику быстрее и успешнее осваивать социальный опыт, развивает коммуникативные способности, формирует отношение к окружающей действительности. Познавательный интерес многими исследователями определялся как особое эмоционально положительное отношение (Н.Г. Морозова, Г.И. Щукина). Это отношение и будет развиваться в результате активности. Познавательная активность обеспечивает интеллектуальное развитие ребенка. Для нее характерна не только потребность решать познавательные задачи, но и необходимость на практике применять полученные знания, что также можно отнести к области существования познавательного интереса.

На основании изучения данного понятия и его проявления в учебной деятельности в качестве критериев познавательной активности учащихся были выбраны следующие:

- поисковая направленность в процессе учебной деятельности;
- стремление преодолевать трудности;
- стремление удовлетворить познавательные потребности с помощью дополнительных источников;
- эмоциональный подъем познавательной деятельности.

Критериями познавательной самостоятельности на основе теоретического анализа проблемы мы выделяем:



- стремление и умение самостоятельно мыслить;
- способность ориентироваться в новой ситуации, найти подход к решению новой задачи;
- независимость собственных суждений;
- способность преодолевать трудности без посторонней помощи.

Исходными моментами развития познавательного интереса у младших школьников являются:

- положительное отношение ребенка к учению, как социально значимой деятельности;
- стремление к решению интеллектуальных задач, обогащающих ребенка новыми знаниями, умениями и навыками.

Первоклассники в подавляющем большинстве ориентированы на учение. Суть лишь в том, что ориентацию эту осуществляет не познавательный интерес, а сама значимость для них школьной жизни. Это ориентация социальная.

Для младшего школьника, по существу, любая деятельность может быть источником и стимулом познавательного интереса. Этот возраст характеризуется слабой управляемостью познавательного интереса со стороны самого ученика, потому что их волевая сфера развита хуже, чем эмоциональная или интеллектуальная.

Однако волевые процессы в этот период тоже переживают интенсивное развитие. Это создает реальные условия для превращения любознательности младшего школьника в стойкий познавательный интерес. Противоречие между интенсивным развитием интеллектуальной и эмоциональной сферы и волевой стороной ребенка решается

постепенно, всем ходом учебного процесса в школе. Обязательность, присущая детям этого возраста, — стимул для развития самостоятельной активности и познавательной деятельности.

Подводя итог, целесообразно выделить специфику интереса в младшем школьном возрасте:

1. Интерес младших школьников возникает не из занимательности, а из социально — значимой деятельности;

2. Интерес связан с появлением у учащихся интеллектуальной активности, со стремлением к новому, как источнику роста и обогащения знаний;

3. Познавательный интерес является чисто эмпирическим на протяжении почти всего младшего школьного возрастного периода. Интересы учащихся направлены преимущественно на отдельные конкретные факты и явления. К концу этого периода интерес к фактам начинает сменять интерес к закономерностям;

4. Побуждение к активности происходит в основном от того материала, который задан учителем. Проявление личной инициативы школьника в развитии знаний наблюдается лишь к концу начального обучения;

5. Решающая роль в развитии познавательных интересов младших школьников принадлежит методам возбуждения интеллектуальной активности учащихся и усиления роли новой социальной мотивации.

Акнур Кайнаровна ОЛЖАЕВА,
преподаватель основ
предпринимательства и бизнеса
Профильной школы при КазНУ имени
аль-Фараби,
г. Алматы.



Применение инновационных технологий и методов, на уроках производственного обучения



Нурлан Сеилханович КАМЗИН,
мастер производственного обучения
Токжайлауского политехнического колледжа.
с. Токжайлау,
Алакольский район,
Область Жетісу.

Перед профессиональным образованием стоят сложные задачи — не только подготовка грамотного специалиста, но и формирование профессионального компетентного выпускника, способного к мобильности в условиях информатизации общества.

В образовательные учреждения подобным нашему колледжу, приходят обучающиеся, с разным интеллектуальным уровнем знаний. Поэтому, учитывая индивидуальные особенности обучающихся необходимо создавать условия, при которых в процессе обучения каждый обучающийся мог овладеть знаниями, навыками и умениями по профессии, и в дальнейшем появилась заинтересованность в совершенствовании профессиональных навыков и творческому мышлению.

Чтобы научить обучающихся самостоятельно мыслить, принимать решения, работать в группах, развивать коммуникативные, творческие способности, и брать ответственность

на себя, мастеру производственного обучения, приходится изучать и использовать новые инновационные методики и технологии.

Инновация — это не всякое новшество или нововведение, а целенаправленное действие, которое серьезно повышает эффективность действующей системы.

Соответственно развитие инновационных методов и технологий — есть способ обеспечения модернизации образования, повышения его качества, эффективности и доступности.

Мастеру производственного обучения необходимо обеспечить обучающихся прочными знаниями материала программы с одновременным осуществлением разноаспектного развития и формирования личности каждого обучаемого — с учетом его индивидуальных способностей и возможностей.

Инновационные уроки, реализуются после изучения какой — либо темы или нескольких тем, выпол-



няя функции обучающего контроля и оценки знаний обучающихся. Такие уроки осуществляются при обязательном участии всех учащихся, а также реализуются с непременным использованием средств слуховой и зрительной наглядности (компьютерной и видео техники, выставки, буклеты, стенды). На таких уроках удастся достичь самых разных целей методического, педагогического и психологического характера, которые можно суммировать следующим образом:

1. Осуществляется контроль знаний, умений и навыков, обучающихся по определенной теме;

2. Обеспечивается деловая, рабочая атмосфера, серьезное отношение обучающихся к уроку;

3. Предусматривается минимальное участие на уроке мастера производственного обучения;

4. Формируется профессионально значимые качества личности;

5. Развивается творческая активность, инициатива обучающегося, что позволяет повысить эффективность практического обучения.

В новом информационном обществе мастер производственного обучения уже не может быть единственным источником знаний об окружающем мире, что неминуемо ведет к изменению форм учебной работы. Традиционный объяснительно-иллюстративный метод обучения уступает свои позиции, на первый план выходит индивидуальная, самостоятельная, групповая деятельность учащихся. Поэтому так важно научить

учащихся различным способам работы и, безусловно, роль поисковой-исследовательской работы. Очень эффективным, наглядным и содержательным являются медиа – уроки. Использование на уроках слайдов позволяет производить быструю смену дидактического материала, активизировать процесс обучения, улучшается восприятие материала, учащимся работать гораздо интереснее, чем с печатным материалом. Появление перед глазами учащихся нужного в данный момент сразу же мобилизует их на восприятие, вызывает интерес, настраивает на рабочий лад, яркие уроки улучшают понимание и делают запоминание материала более прочным. Использование на занятиях ИКТ дает возможность сохранять, многократно использовать и варьировать разработанный материал, что является большим подспорьем в работе мастера: к любой «странице» урока можно вернуться при повторении, выяснении непонятного на следующих уроках.

Каждому преподавателю знакомы средства обучения, которые возможно использовать в процессе традиционной формы организации учебного процесса. Вместе с тем, у большинства учителей вызывает затруднение моделирование урока с применением инновационных технологий, таких как Интернет – технологии. В ходе проектирования урока важно оптимально точно сделать выбор средств обучения, которые проектируются с учетом общих законов дидактики, уровня подготовленности



обучаемого к восприятию учебной информации и специфики учебной дисциплины.

Интернет, к средствам обучения не относится, однако, Интернет предоставляет возможность использовать информационно — образовательную среду, столь необходимую для решения дидактических задач урока, направленных, прежде всего, на увеличение времени общения учащихся и учителя во время урока. Интернет — технологии дают возможность учителю перейти от традиционного вещания на уроке к обсуждению проблем в ходе дискуссий, организации продуктивной самостоятельной работы учащихся, привлечению дополнительных ресурсов на этапе достижения поставленной цели урока.

Структура информационно — образовательного взаимодействия между студентом и педагогом и форма представления учебного материала отличаются принципиально. Если организация учебного процесса традиционным способом предполагает осуществление обратной между учеником и педагогом, то с применением Интернет — технологий на уроках появляется интерактивный партнер, как для учащегося, так и для педагога. Таким образом:

- Обратная связь осуществляется между тремя компонентами информационно-образовательного взаимодействия;

- Существенно меняется роль педагога, который теперь не является единственным источником учебной информации;

- Роль ученика так же меняется. Из пассивного потребителя фактографической учебной информации или участника проблемно поставленной учебной ситуации ученик переходит на новый, более высокий уровень получения образовательных ресурсов. С приходом Интернет — технологий ученик имеет возможность: использовать систему поиска информации, анализировать доступные ресурсы, выбирать по определенным признакам нужные ресурсы, обрабатывать информацию в больших объемах за сравнительно малый промежуток времени, передавать информацию и обмениваться ресурсами с субъектами обучения.

Исходя из данного доклада, мы видим, что Инновационные методы и технологии обучения постепенно заменяют традиционные методы обучения.

Однако, преподаватель использующему ИКТ на уроках, не следует забывать, что в основе любого учебного процесса лежат педагогические технологии проверенные многими поколениями. Информационные образовательные ресурсы должны не заменить их, а помочь быть более результативными. Они призваны оптимизировать трудозатраты педагогов, чтобы учебный процесс стал более эффективным.

Информационные технологии призваны разгрузить мастера и преподавателя и помочь ему сосредоточиться на индивидуальной и наиболее творческой работе.



Отбасы және қаржы

Мақсаты:

а) экономика жайында түсінік беру, ақша тарихымен таныстыру;

ә) Ойлау және сөйлеу қабілеттерін дамыту;

б) Үнемшілдікке, еңбекқор болуға тәрбиелеу.

Көрнектілігі: тақырыбы, кесте, кіріс-шығыс кестесі.

Әдісі: топтық.

Барысы:

I. Ұйымдастыру кезеңі.

II. Сабақ мақсатын хабарлау.

Оқушыларға экономикалық тәрбие беру мақсатында «Отбасы және қаржы» тақырыбындағы сабағымызды тамашалайсыздар.

Бүгінгі сабағымызда «Адыраспан», «Үкі», «Қамшы» топтары қатысуда. Бұл атаулар бәрімізге таныс. Ендеше топтарды таныстырып өтейін.

№1. «Адыраспан» тобы; №2. «Үкі» тобы; №3. «Қамшы» тобы.

III. Топтардың таныстыруы.

(Әр топ өзінің атауымен, неге бұлай таңдағанын, ұнпарағын таныстырады).

№1 «Адыраспан»

№2 «Үкі»

№3 «Қамшы»

IV. Кестемен таныстыру.

- Осы тақырыпты таңдамас бұрын класс оқушыларынан сауалнама алғанмын. Онда төмендегідей сұрақтар берілген-ді:

1. Отбасында басшы кім? (Әке)

2. Сенің отбасыңда не қадірлі? (Дүние, ақша); 1-бала

3. Отбасыңда ақшаны кім ұстайды? 5 — әкем, 2 — әже, 17 — анам, (1-бала үйде тұрады).

Осыдан кейін мынадай кесте құрастырдық.

Жұмыс істейтіндер.

Жұмыс істемейтіндер.

Жалақы алатындар.

Зейнетақы алатындар.

Жәрдемақы алатындар.

V. Түрлі тақырыпта ой білдіру.

Кестеден түрлі деңгейдегі отбасыларды көріп отырмыз. Олардың тұрмыс деңгейлері неге бірдей емес? (Пікірлерін айтады).

VI.



Қажетті заттар дегеніміз — адамға дәл қазіргі сәтте қажеттілік.

- Үй тұрмысына нелер керек?

- Мектеп оқушысына қандай заттар қажет?

- Оқушы киімі қандай болуы керек?

- Бұл керек, қажет заттарды алу үшін бізге не қажет?

- Ақша.

Ертеде ақша орнына бағалы тері, мал жүрген. Ұлы Жібек жолы бойында сауда-саттықтың дамуына байланысты алтын, күміс, ақшалар айналысқа енген. Кейіннен мыс, қола, ақшалар да пайдаланылған. 1993 жылы Қазақстан Республикасының төл теңгесі енгізілді.



(Компьютерден ақша тарихы туралы мәлімет беріледі).

- Отбасына кіретін ақшаның негізгі көздері?

- Жалақы, зейнетақы, жәрдемақы.

ҮІІ. «Сенің отбасыңдағы ақша» ойыны.

Кесте беріліп әр отбасының кіріс-шығысы есептеледі.

№1 топқа — Әкесі мемлекеттік қызметте 270 000

Анасы мұғалім

350 000

№2 топқа — Әкесі жұмыссыз

0

Анасы тех.қызметкер

168 000

Әжесі зейнеткер

175 000

№3 топқа — Әкесі мұғалім

230 000

Анасы салық қызметкері

500 000

Әжесі зейнеткер

143 000

- Үнемделген ақшаны қайда жұмсар едіңіз?

ҮІІІ. Көрініс. «Байлық неден?».

Әкесі балаларын шақырып алып, бір-бір алтын ақшадан береді де:

- Балаларым, мен 1 жылдан кейін ораламын, сендер өз ақшаларыңды қалай жұмсар едіңдер?

Арада уақыт өткен соң әкесі оралып, балаларынан сұрағына жауап сұрады. Сонда, үлкен баласы қалтасынан сол ақшаны алып береді.

Ал, екінші ұлы:

- Мен, сіз берген ақшаға сиыр сатып алдым, оны күтіп баптадым. Сүтін саттым. Сіз берген ақша бесеу болды және қорада сиырым бар — дейді.

- Осы көріністен не ой түйдіңіздер? (Әр топтың ойын білу).

- Байлықтың қандай түрлерін білеміз?

ІХ. Кәсіпкермен кездесу.

- Бүгін біз ортамызда аудандық маслихаттың депутаты, кәсіпкер ағамызды шақырып отырмыз.

Осыдан соң балаларға үйге келетін табыс көздері, ата-аналарының жалақы көлемін біліп келу тапсырылады.

Рухани және материалдық байлықты игерген ағайымыздың жақсы істері туралы көп естіп жүрміз! Бір-неше сұрақ берсек:

1. Кәсіпкерлікті бастағандағы мақсатыңыз?

2. Тапқан пайдаңызды қандай мақсатта жұмсайсыз?

3. Қандай демеушіліктер жасадыңыз?

Х. «Егер мен бай болсам...»

ХІ. «Кедейлік неден?»

Қазыбек би Төле биге: «Кедейлік неден?» - деп сұрады. Сонда Төле би: «Кедейліктің бірінші жауы — кежірлік, екіншісі — еріншектік, үшіншісі — ұйқы. Осы үшеуден алыс болсаң, кедейліктен қашық жүресің», - депті.

ХІІ. Қорытындылау.

Осы үш жаман қасиеттен қашық болып, бай, қуатты, үнемшіл болайық!

Ж. ЕСЕНАМАНОВА,
№216 Қ. Сәтбаев атындағы
мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі.
Әйтеке би кенті,
Қызылорда облысы.



Индекс 74312

ПЕДАГОГ

журналы

Құрметті оқырман қауым!

Қолдарыңызға тиіп отырған журнал мектеп, мектепке дейінгі, арнайы, жоғары оқу орындары мұғалімдері мен оқытушыларына, жалпы оқырмандарға арналған. Журналға «Казпочта», «Ернұр пресс»,

«Евразия Пресс», «Экспресс почта» және Post.kz сайты арқылы жазылған тиімді.

Жазылу ай сайын жүргізіледі.

Мекен-жайымыз: 050036, Алматы қаласы, Мамыр-2, 13-7.

Басылым индексі

АБОНЕМЕНТ

Педагог

74312

	Комплекті саны	
--	----------------	--

2026 жылға, айлары

кайда					

кімге _____ (почта индексі) _____ (мекен-жайы)
(аты, жөні)

ПВ

орны	

Тасымалдау карточкасы

74312

Басылым индексі

Бағасы	Жазылу мекен-жайын өзгерту	...тенге	...тиын	комплекті саны
		...тенге	...тиын	

2026 жылға, айлары

кайда					

кайда

(почта индексі)

(мекен-жайы)

(аты, жөні)

Қиып алыңыз да, жазылыңыз!





Жанат Лесбекқызы СУЛЕЙМЕНОВА отбасымен



Жанат Лесбекқызы СУЛЕЙМЕНОВА оқушыларымен



Индекс 74312

050036, Алматы қаласы, Мамыр-2 ы/а, 13-7.
Тел/факс: 8 (727) 255-72-94.
Ұялы тел: 8 777 194 94 58, 8 777 303 37 67.
Элпошта: pedagog-ltd@mail.ru